

Determinació de la renda gravada

Ana María Delgado García
Rafael Oliver Cuello

PID_00164447

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. La renda gravada	7
2. Mètodes de determinació de la base imposable	9
2.1. Estimació directa	9
2.1.1. Estimació directa normal	10
2.1.2. Estimació directa simplificada	13
2.2. Estimació objectiva	16
2.3. Estimació indirecta	18
3. Determinació dels rendiments subjectes	22
3.1. Rendiments del treball	22
3.2. Rendiments del capital	32
3.2.1. Rendiments del capital immobiliari	34
3.2.2. Rendiments del capital mobiliari	38
3.3. Rendiments d'activitats econòmiques	45
4. Guanys i pèrdues patrimonials	50
4.1. Concepte de guanys i pèrdues patrimonials	50
4.2. Regles per a determinar l'import	53
5. Regles especials de valoració	58
5.1. Rendes estimades	58
5.2. Operacions vinculades	59
5.3. Rendes en espècie	62
Activitats	67
Exercicis d'autoavaluació	68
Solucionari	69

Introducció

El segon mòdul de l'assignatura de l'impost sobre la renda de les persones físiques es dedica a determinar la renda gravada. Sens dubte, constitueix el nucli de l'estudi d'aquest tribut i, per això, comença l'anàlisi amb la definició de què s'entén per *renda gravada*. A continuació, i abans d'entrar a estudiar cadascun dels components d'aquesta renda gravada, es fa un examen dels tres mètodes de determinació de la base imposable.

Posteriorment, s'aprofundeix en cadascun dels rendiments sotmesos a gravamen, és a dir, els del treball, els del capital (immobiliari i mobiliari) i els d'activitats econòmiques, per acabar amb l'anàlisi dels guanys i pèrdues patrimonials. Finalment, aquest mòdul se centra en les regles especials de valoració, és a dir, les rendes estimades, el règim de les operacions vinculades i les rendes en espècie.

Objectius

Els principals objectius que s'han d'assolir mitjançant l'estudi d'aquesta matèria són els següents:

- 1.** Assimilar el concepte de *renda gravada per l'impost sobre la renda de les persones físiques*.
- 2.** Entendre els diversos règims de determinació de la base imposable (estimació directa, objectiva i indirecta) i conèixer-ne els aspectes més rellevants.
- 3.** Distingir els diferents elements que formen la capacitat econòmica sotmesa a gravamen, concretament en relació amb la definició i la determinació dels rendiments del treball, del capital (immobiliari i mobiliari) i de les activitats econòmiques.
- 4.** Determinar l'abast del concepte de *guanys i pèrdues patrimonials*, i també les regles per a la determinació de l'import.
- 5.** Comprendre les regles especials de valoració de l'impost (rendes estimades, operacions vinculades i rendes en espècie).

1. La renda gravada

Tenint en compte que l'IRPF té com a objecte la renda del contribuent, és lògic que es recorri al concepte de *renda gravada* a l'hora d'articular la definició legal de la seva base imposable, d'acord amb el que estipula l'article 15.1 LIRPF.

La base imposable està constituïda per l'import de la **renda obtinguda en el període impositiu**, que es determina d'acord amb els mètodes previstos en l'article 16 LIRPF, el qual fixa, al seu torn, una sèrie de regles generals amb aquesta finalitat.

D'acord amb les regles de determinació de la base imposable, segons el que disposa l'article 15.2 LIRPF, s'ha de procedir segons les **fases** que veiem a continuació:

a) En primer lloc, cal qualificar cada renda segons l'origen o font, i separar, d'una banda, els rendiments nets (rendiments del treball, de capital, d'activitats econòmiques, d'imputacions de renda i de cessió de drets d'imatge) que s'obtenen de la diferència entre els ingressos computables i les despeses deduïbles; i de l'altra, els guanys i les pèrdues patrimonials, que són el resultat de comparar els valors de transmissió i adquisició dels elements que els generen.

b) A continuació, cal aplicar les reduccions sobre el rendiment íntegre o net que, si escau, correspon per a cadascuna de les fonts de renda que acabem d'esmentar.

c) En tercer lloc, cal integrar i compensar les diferents rendes segons l'origen que tenen i classificar-les com a renda general o de l'estalvi.

d) El resultat d'aquestes operacions dóna lloc a la part general de la base imposable general (totes les rendes, incloses les imputacions de rendes, menys la majoria de rendiments del capital mobiliari i els guanys i les pèrdues patrimonials derivats de la transmissió d'elements patrimonials) i a la base imposable de l'estalvi (guanys i pèrdues patrimonials generats per la transmissió d'elements patrimonials i la majoria de rendiments del capital mobiliari).

e) Per acabar el procés de determinació de les bases, a les bases imposables general i de l'estalvi s'hi han d'aplicar les corresponents reduccions per aportacions a situacions de dependència i envelliment, i pensions compensatòries, cosa que dóna lloc a les bases liquidables general i de l'estalvi.

Lectura recomanada

P. J. Carrasco Parrilla (2010). "Principales novedades en materia de rentas exentas y determinación de la base imponible". A: A. M. Delgado; R. Oliver (coords.). *La reforma del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Barcelona: Bosch.

Exemple

Reducció per rendiment del treball generat en més de dos anys que gaudeix d'una reducció d'un 40%.

La delimitació general de la base imposable de l'IRPF no és gaire significativa, de manera que per a conèixer-la amb detall hem de fer referència per separat a cadascun dels diferents elements que componen la renda.

2. Mètodes de determinació de la base imposable

La base imposable de l'IRPF, d'acord amb el que disposa l'article 16.1 LIRPF, es determina essencialment en règim d'**estimació directa**, tret que hi concorrin els pressupòsits que legitimen l'Administració per recórrer a l'estimació indirecta que recull amb caràcter general la Llei general tributària.

D'aquesta manera, l'estimació directa és l'únic règim aplicable a tots els elements que integren la renda del contribuent, ja que l'estimació directa simplificada i l'**estimació objectiva** tenen un àmbit d'aplicació que es redueix als rendiments d'activitats econòmiques (article 16.2 LIRPF).

No obstant això, sempre cal salvar la possibilitat que, en concórrer-hi les circumstàncies que ho legitimen, calgui recórrer a l'**estimació indirecta** de bases imposables. En aquest cas, si el contribuent ha renunciat a l'estimació objectiva, es tenen en compte per als càlculs i les estimacions necessàries els signes, els índexs o els mòduls establerts per a aquesta estimació objectiva.

En el quadre següent es resumeix el concepte de cadascun dels tres mètodes d'estimació de la base imposable:

Mètodes de determinació de la base imposable	
Estimació directa	La base es mesura directament sobre magnituds emprades en la definició mateixa, sense que s'acudeixi a conceptes o magnituds afegits
Estimació objectiva	Sistema opcional que utilitza índexs o mòduls de caràcter objectiu, generals o establerts per a determinats sectors o activitats
Estimació indirecta	Sistema subsidiari dels anteriors que, en casos de conductes irregulars del contribuent, permet a l'Administració fixar l'import de la base

2.1. Estimació directa

L'**estimació directa** constitueix el règim general d'aplicació en la determinació dels rendiments de les activitats econòmiques. Aquest règim admet dues modalitats, la normal i la simplificada, que s'aplica a determinades activitats econòmiques que no superen certa quantia en la seva xifra de negoci.

Lectura recomanada

Podeu veure els pressupòsits que legitimen l'Administració per recórrer a l'estimació indirecta en l'article 53 de la LGT.

Lectura recomanada

Pel que fa als règims d'estimació de la base imposable, podeu consultar els articles 16 LIRPF i 27 RIRPF.

2.1.1. Estimació directa normal

Les normes per a determinar el rendiment net de les activitats econòmiques estan molt marcades per la **remissió** que fa la LIRPF a les normes de l'impost de societats (article 28 LIRPF). A més de les normes generals de l'esmentat article 28 LIRPF, són aplicables unes normes especials per a calcular el rendiment net de les activitats econòmiques en règim d'estimació directa, que preveu l'article 30 LIRPF.

Aquest últim precepte estableix unes regles especials, que es poden considerar com a excepcions a les normes generals, que són les de l'impost de societats.

En relació amb les **despeses deduïbles**, s'estableix una regla de caràcter subjectiu, ja que la naturalesa de les despeses està determinada pel caràcter personal del contribuent¹.

⁽¹⁾Article 30.2 LIRPF.

En aquest sentit, es disposa que no tinguin la consideració de despesa deduïble els conceptes a què es refereix l'article 14.3 TRLIS ni les aportacions a mutualitats de previsió social de l'empresari o professional mateix, sense perjudici del que preveu l'article 51 LIRPF.

L'article 14.3 TRLIS disposa que són deduïbles les quantitats satisfetes i el valor comptable dels béns lliurats en concepte de donació quan són aplicables a la consecució de les finalitats pròpies de les entitats donatàries següents: a) les societats de desenvolupament industrial regional; i b) les federacions esportives espanyoles, territorials d'àmbit autonòmic i els clubs esportius, en relació amb les quantitats rebudes de les societats anònimes esportives per a promocionar i desenvolupar activitats esportives no professionals, sempre que entre aquestes entitats s'hagi establert un vincle contractual oneros necessari per a complir l'objecte i finalitat de les federacions i clubs esportius esmentats.

Ara bé, la LIRPF preveu que les quantitats abonades en virtut de contractes d'assegurança, concertats amb mutualitats de previsió social per professionals no integrats en el règim especial de la Seguretat Social dels treballadors per compte propi o autònoms, tinguin la consideració de despesa deduïble, quan actuïn com a alternatives al règim especial de la Seguretat Social, en la part que tingui per objecte cobrir contingències ateses per aquesta última, amb el límit de 4.500 euros anuals.

D'altra banda, en relació amb les operacions amb familiars, s'estableixen una sèrie de cauteles. Així, quan resulti acreditat degudament, amb l'oportú contracte laboral i l'afiliació al règim corresponent de la Seguretat Social, que el cònjuge o els fills menors del contribuent que convisquin amb ell treballen habitualment i amb continuïtat en les activitats econòmiques desenvolupades per aquest contribuent, s'han de deduir, per determinar els rendiments, les retribucions estipulades amb cadascun d'ells, sempre que no siguin superiors a les de mercat corresponents a la seva qualificació professional i treball exercit. Aquestes quantitats es consideraran obtingudes pel cònjuge o els fills menors en concepte de rendiments del treball amb caràcter general tributaris.

A més, quan el cònjuge o els fills menors del contribuent que convisquin amb ell facin cessions de béns o drets que serveixin per a l'activitat econòmica de què es tracti, s'ha de deduir, per determinar els rendiments del titular de l'activitat, la contraprestació estipulada, sempre que no excedeixi del valor de mercat i, si no n'hi ha, es pot deduir la contraprestació corresponent a aquest valor. La contraprestació o el valor de mercat es consideren rendiments del capital del cònjuge o els fills menors amb caràcter general tributaris. Cal tenir en compte que el que disposa aquesta regla no és aplicable quan es tracta de béns i drets que són comuns a tots dos cònjuges.

D'altra banda, també tenen la consideració com a despesa deduïble per a determinar el rendiment net en el règim d'estimació directa (regla 5ª. de l'article 30.2 LIRPF) les primes d'assegurança de malaltia satisfetes pel contribuent en la part corresponent a la seva pròpia cobertura i a la del seu cònjuge i fills menors de 25 anys que convisquin amb ell. El límit màxim de la deducció és de 500 euros per cadascuna de les persones assenyalades anteriorment.

La introducció d'aquesta despesa està d'acord amb la intenció d'equiparar el tractament que es dona a les assegurances de malaltia en l'àmbit dels rendiments del treball, en no considerar retribució en espècie les quotes satisfetes a entitats asseguradores per a cobrir la malaltia del treballador, el seu cònjuge o descendents.

Al seu torn, cal tenir en compte que el Reial decret llei 13/2010, de 3 de desembre, d'actuacions en l'àmbit fiscal, laboral i liberalitzadores per a fomentar la inversió i la creació d'ocupació, ha establert, amb efectes des de l'1 de gener de 2011, que els contribuents de l'IRPF poden aplicar la **llibertat d'amortització** prevista en la DA 11a. TRLIS, amb el límit del rendiment net positiu de l'activitat econòmica a la qual s'afectin els elements patrimonials previ a la deducció per aquest concepte i, si escau, a la minoració que deriva del que assenyala l'article 30.2.4a. LIRPF (la deducció del 5% sobre el rendiment net).

La DA 11a. TRLIS, en la redacció establerta per aquest Reial decret llei 13/2010, de 3 de desembre, indica que les inversions en elements nous de l'immobilitzat material i de les inversions immobiliàries afectes a activitats econòmiques, posats a disposició del subjecte passiu en els períodes impositius iniciats dins dels anys 2011, 2012, 2013, 2014 i 2015, es poden amortitzar lliurement. La deducció no està condicionada a la seva imputació comptable en el compte de pèrdues i guanys.

Aquest règim també s'aplica a aquestes inversions fetes mitjançant contractes d'arrendament financer que compleixin les condicions establertes en l'article 115 TRLIS, per subjectes passius que determinin la seva base imposable pel règim d'estimació directa, a condició que s'exerciti l'opció de compra.

La llibertat d'amortització no és aplicable a les inversions la posada a disposició de les quals tingui lloc dins dels períodes impositius esmentats que corresponguin a elements nous encarregats en virtut de contractes d'execució d'obres o projectes d'inversió el període d'execució dels quals, en tots dos casos, requereixi un termini superior a dos anys entre la data d'encàrrec o d'inici de la inversió i la data de la seva posada a disposició o en funcionament. No obstant això, en aquests casos, la llibertat d'amortització s'aplica exclusivament sobre la inversió en curs feta en els períodes impositius iniciats dins dels anys 2011, 2012, 2013, 2014 i 2015.

Quan el termini al qual es refereix el paràgraf anterior inclogui períodes impositius iniciats dins dels anys 2009 i 2010, la inversió en curs feta dins d'aquests períodes impositius també es pot acollir a la llibertat d'amortització. Són aplicables a aquesta part de la inversió els requisits de manteniment d'ocupació establerts en aquesta DA 11a. TRLIS, segons la redacció donada pel Reial decret llei 6/2010, de 9 d'abril, de mesures per a l'impuls de la recuperació econòmica i l'ocupació.

Quant a les reduccions aplicables, cal subratllar que en el cas del rendiment net d'activitats econòmiques generat en més de dos anys, o percebut de manera **notòriament irregular en el temps**, cal aplicar una reducció del 40% de l'import per a corregir l'efecte dels tipus progressius del tribut sobre rendes que tenen un caràcter irregular².

⁽²⁾Article 32.1 LIRPF.

Una altra de les reduccions que cal tenir en compte és la **reducció del rendiment net** de les activitats econòmiques, que s'estableix en les quanties³ següents:

⁽³⁾Article 32.2 LIRPF.

- Contribuents amb rendiments nets d'activitats econòmiques iguals o inferiors a 9.180 euros: 4.080 euros anuals.
- Contribuents amb rendiments nets d'activitats econòmiques compresos entre 9.180,01 i 13.260 euros: 4.080 euros menys el resultat de multiplicar

per 0,35 la diferència entre el rendiment net d'activitats econòmiques i 9.180 euros anuals.

- Contribuents amb rendiments nets d'activitats econòmiques superiors a 13.260 euros o amb rendes, excloses les exemptes, diferents de les activitats econòmiques superiors a 6.500 euros: 2.652 euros anuals.

Així mateix, les persones amb discapacitat que obtenen rendiments nets d'activitats econòmiques, els poden minorar en 3.264 euros anuals. Aquesta quantia és de 7.242 euros anuals quan acreditin necessitar ajuda de terceres persones o mobilitat reduïda, o un grau de discapacitat igual o superior al 65%.

Per a l'aplicació d'aquesta reducció de l'article 32.2 LIRPF cal complir els requisits següents:

- El rendiment net de l'activitat econòmica s'ha de determinar conformement al mètode d'estimació directa. No obstant això, si es determina conformement a la modalitat simplificada del mètode d'estimació directa, la reducció és incompatible amb la deducció del 5% sobre el rendiment net, prevista en l'article 30.2.4^a. LIRPF.
- Tots els lliuraments de béns o prestacions de serveis s'han de fer a una única persona, física o jurídica, no vinculada en els termes de l'article 16 TRLIS, o que el contribuïent tingui la consideració de treballador autònom econòmicament dependent d'acord amb el que disposa el capítol III del títol II de la Llei 20/2007, d'11 de juliol, de l'Estatut del treball autònom i el client del qual depengui econòmicament no sigui una entitat vinculada en els termes de l'art. 16 TRLIS.
- El conjunt de despeses deduïbles corresponents a totes les activitats econòmiques no pot excedir del 30% dels rendiments íntegres.
- S'han de complir durant el període impositiu totes les obligacions formals i d'informació, control i verificació que es determinin.
- No s'han de percebre rendiments del treball en el període impositiu.
- Almenys el 70% dels ingressos del període impositiu han d'estar subjectes a retenció o ingrés a compte.

I, finalment, cal destacar que, com a resultat de l'aplicació d'aquesta reducció de l'article 32.2 LIRPF, el saldo no pot ser negatiu.

Finalment, cal destacar la reducció del rendiment⁴ net de les activitats econòmiques per **manteniment o creació d'ocupació**.

⁽⁴⁾DA 27a. LIRPF.

En cadascun dels períodes impositius 2009, 2010 i 2011, els contribuents que exerceixen activitats econòmiques en què l'import net de la xifra de negoci per al conjunt d'aquestes activitats és inferior a 5 milions d'euros i tinguin una plantilla mitjana inferior a 25 empleats, poden reduir en un 20% el rendiment net positiu declarat, minorat si escau per les reduccions previstes en l'article 32 LIRPF, corresponent a aquestes, quan mantinguin o creïn ocupació.

A aquests efectes, s'entén que el contribuent manté o crea ocupació quan en cadascun dels períodes impositius esmentats la plantilla mitjana utilitzada en el conjunt de les seves activitats econòmiques no és inferior a la unitat i a la plantilla mitjana del període impositiu 2008.

L'import de la reducció calculada així no pot ser superior al 50% de l'import de les retribucions satisfetes en l'exercici al conjunt dels seus treballadors. La reducció s'ha d'aplicar de manera independent en cadascun dels períodes impositius en què es compleixin els requisits.

Per a calcular la plantilla mitjana utilitzada, s'han de prendre les persones ocupades, en els termes que disposi la legislació laboral, tenint en compte la jornada contractada en relació amb la jornada completa i la durada d'aquesta relació laboral respecte del nombre total de dies del període impositiu. No obstant això, si el contribuent no ha anat desenvolupant cap activitat econòmica abans de l'1 de gener de 2008 i ha iniciat el seu exercici en el període impositiu 2008, la plantilla mitjana que hi correspon es calcula prenent en consideració el temps transcorregut des de l'inici de l'activitat. Si el contribuent no ha anat desenvolupant cap activitat econòmica abans de l'1 de gener de 2009 i ha iniciat el seu exercici després d'aquesta data, la plantilla mitjana corresponent al període impositiu 2008 és zero.

A l'efecte de determinar l'import net de la xifra de negoci, s'ha de tenir en consideració el que estableix l'article 108.3 TRLIS. Si en qualsevol dels períodes impositius la durada de l'activitat econòmica ha estat inferior a l'any, l'import net de la xifra de negoci s'eleva a l'any.

Si el contribuent no ha desenvolupat cap activitat econòmica abans de l'1 de gener de 2009 i ha iniciat el seu exercici el 2009, 2010 o 2011, i la plantilla mitjana corresponent al període impositiu en el qual ha iniciat l'activitat és superior a zero i inferior a la unitat, la reducció s'ha d'aplicar en el període impositiu d'inici de l'activitat amb la condició que en el període impositiu següent la plantilla mitjana no sigui inferior a la unitat. L'incompliment d'aquest requisit motiva la no-aplicació de la reducció en el període impositiu d'inici de la seva activitat econòmica, i ha de presentar una autoliquidació complementària, amb els interessos de demora corresponents, en el termini que va de la data en què s'incompleix el requisit i l'acabament del termini reglamentari de declaració corresponent al període impositiu en què es produeix aquest incompliment.

2.1.2. Estimació directa simplificada

La determinació del rendiment net (que s'aplica a totes les activitats dels contribuents que, sense determinar el rendiment en estimació objectiva, no superen per al conjunt de les activitats els 600.000 euros d'import net de la xifra de negoci) obeeix, en l'estimació directa simplificada, a unes regles semblants a les de l'estimació directa normal.

L'estimació directa simplificada constitueix, en els termes establerts reglamentàriament, un règim renunciable que s'ha d'aplicar a totes les activitats econòmiques que exerceixi el contribuent, de manera que, si en alguna d'aquestes tributa en estimació directa normal, el rendiment net de les restants també l'ha de determinar per aquest règim normal.

Lectura recomanada

Quant a l'àmbit d'aplicació del règim d'estimació directa simplificada, renúncia i exclusió i entitats en règim d'atribució, podeu consultar els articles 28 a 31 del RIRPF.

La modalitat simplificada de l'estimació directa

La modalitat simplificada de l'estimació directa es pot aplicar a contribuents persones físiques i també a les entitats sotmeses al règim d'estimació de rendes que tinguin com a socis o membres només persones físiques. Si el contribuent supera en un exercici el límit de 600.000 euros de xifra neta de negoci, llavors es produeix l'exclusió de l'estimació directa a partir de l'any següent a aquell en què supera aquesta xifra. L'exclusió de la modalitat simplificada comporta que el contribuent ha de determinar el rendiment net de totes les seves activitats per la modalitat normal del règim d'estimació directa.

Des del punt de vista reglamentari, ja estan previstos els termes de la renúncia a l'estimació directa simplificada, que té efecte durant un període mínim de tres anys, i en el cas d'entitats en règim d'atribució de rendes l'han de fer tots els socis, hereus o membres.

Exemple

El Sr. Gutiérrez és electricista i arquitecte tècnic de professió i ha tingut en l'exercici anterior un volum net de xifra de negoci de 100.000 euros com a electricista i de 300.000 euros com a arquitecte tècnic. Es planteja si el Sr. Gutiérrez pot aplicar en aquest exercici l'estimació directa simplificada i també si pot aplicar l'estimació directa normal només a l'activitat d'arquitecte tècnic.

Atès que el Sr. Gutiérrez no ha superat els 600.000 euros de xifra neta de negoci en l'exercici anterior per al conjunt de les seves activitats econòmiques (electricista i arquitecte tècnic), pot declarar en estimació directa simplificada les dues activitats que duu a terme.

Ara bé, si en l'activitat d'arquitecte tècnic renuncia a la modalitat simplificada, també ha de determinar els rendiments de l'activitat d'electricista per la modalitat d'estimació directa normal.

La quantitat del rendiment net en aquesta modalitat simplificada del règim d'estimació directa es determina pràcticament en els mateixos termes que hem vist per a l'estimació directa normal, a excepció d'algunes particularitats, entre les quals destaquen:

a) Les amortitzacions de l'immobilitzat material es calculen aplicant una taula simplificada especial que ha d'aprovar el Ministeri d'Hisenda. La taula d'amortització simplificada vigent ha estat aprovada per l'Ordre ministerial de 27 de març de 1998, amb efectes des de l'1 de gener de 1998:

Grup	Elements patrimonials	Coefficient lineal màxim	Període màxim
1	Edificis i altres construccions	3	68
2	Instal·lacions, mobiliari, béns i la resta de l'immobilitzat material	10	20
3	Maquinària	12	18

Grup	Elements patrimonials	Coefficient lineal màxim	Període màxim
4	Elements de transport	16	14
5	Equips per a tractar la informació i els sistemes i programes informàtics	26	10
6	Eines	30	8
7	Bestiar boví, porcí, oví i caprí	16	14
8	Bestiar equí i fruiters no cítrics	8	25
9	Fruiters cítrics i vinyes	4	50
10	Oliverar	2	100

Per a les adquisicions d'actius nous fetes entre l'1 de gener de 2003 i el 31 de desembre de 2004, els coeficients lineals màxims d'aquesta taula s'entenen substituïts pel resultat de multiplicar-los per 1,1. El nou coeficient és aplicable durant la vida útil dels actius nous adquirits en el període abans indicat (article 12 del Reial decret llei 2/2003, de 25 d'abril, i de la llei 36/2003, d'11 de novembre).

Sobre l'import resultant hi poden actuar les normes del règim especial d'empreses de dimensió reduïda previstes en els articles 108 a 114 del TRLIS que afecten aquest concepte. Entre altres regles, els preceptes esmentats permeten aplicar un règim de llibertat d'amortització sobre alguns elements i inversions d'escàs valor.

b) El conjunt de les **previsiones deduïbles** (per riscos i despeses imprevistes, per reparacions, per litigis, etc.) i de les **despeses difícils de justificar** es fixa aplicant el percentatge del 5% sobre el rendiment net, és a dir, la diferència entre els ingressos i la resta de les despeses⁵.

⁽⁵⁾Article 30.2 RIRPF.

Per acabar, també és aplicable la reducció del 40% al rendiment net determinat d'acord amb aquesta modalitat simplificada de l'estimació directa si s'ha generat en més de dos anys o si es percep de manera **notòriament irregular en el temps**, prevista en l'article 32.1 LIRPF.

Igualment, és aplicable la **reducció del rendiment net**, prevista en l'article 32.2 LIRPF, sempre que no s'hagi aplicat la deducció del 5% sobre el rendiment net, regulada en l'article 30.2 RIRPF.

Finalment, també és aplicable la reducció del rendiment net de les activitats econòmiques per **manteniment o creació d'ocupació**, prevista en la DA 27^a. LIRPF.

2.2. Estimació objectiva

La determinació del rendiment net en el règim d'estimació objectiva sobre la base de l'escassa regulació que fa la LIRPF sobre aquest tema, que pràcticament deslegalitza un element essencial del tribut, es configura com un règim voluntari o, per a ser més exactes, renunciable, que s'aplica a cadascuna de les activitats econòmiques considerades aïlladament que determini el Ministeri d'Economia i Hisenda, sempre que el contribuïent no superi en l'any immediat anterior l'import dels rendiments íntegres establert reglamentàriament.

Lectura recomanada

Sobre l'àmbit d'aplicació del règim d'estimació objectiva, la seva renúncia, exclusió i incompatibilitat, podeu veure els articles 32 a 39 del RIRPF.

Àmbit d'aplicació de l'estimació objectiva

Com l'estimació directa simplificada, l'estimació objectiva s'aplica tant a persones físiques com a entitats sotmeses al règim d'atribució de rendes en les quals els membres són únicament persones físiques.

Les condicions de la renúncia a l'estimació objectiva, que té efecte per un mínim de tres anys i dóna lloc a l'aplicació de la modalitat simplificada d'estimació directa, i també les causes d'exclusió d'aquest règim ja han estat objecte de la concreció corresponent en via reglamentària. En qualsevol cas, aquest règim és incompatible amb l'estimació directa, de manera que qui determini el rendiment net d'una sola de les seves activitats en estimació directa ho ha de fer en totes les altres.

Així mateix, hem d'advertir que l'estimació objectiva es coordina amb el règim simplificat de l'IVA, de manera que la renúncia o l'exclusió impedeix que s'apliqui aquesta modalitat de determinació del rendiment d'activitats econòmiques a l'IRPF.

Exemple

El Sr. Núñez és un empresari que renuncia al règim d'estimació objectiva l'any en què s'hi dóna d'alta i posteriorment cessa en l'activitat. L'any següent, es dóna d'alta en una altra activitat per la qual pretén determinar el rendiment en aquest mètode.

La renúncia al règim d'estimació objectiva, malgrat que s'ha donat de baixa en l'activitat, té efecte durant tres anys, tot i que l'activitat posterior és absolutament diferent d'aquella, segons el criteri de la Direcció General de Tributs (consulta de 3 de juliol de 2001).

El càlcul del rendiment net en l'estimació objectiva és relativament senzill, ja que el fa el contribuïent imputant a cadascuna de les activitats que exerceix els signes, els índexs o els mòduls establerts reglamentàriament, o bé amb caràcter general, o bé en relació amb cada sector, segons la naturalesa de les activitats i cultius, tenint en compte paràmetres objectius.

Així doncs, l'encarregat d'establir els signes, índexs i mòduls aplicables en concret a cada activitat és el desplegament reglamentari fet pel ministre d'Economia i Hisenda i, al mateix temps, s'estableixen les instruccions per aplicar-lo mitjançant una ordre que s'ha de publicar en el BOE abans de l'1 de desembre anterior al període en què és aplicable⁶.

Convé tenir present, així mateix, que les DA 1a. i 2a. de l'Ordre EHA 99/2010, de 28 de gener, per la qual es determina el mòdul, estableixen per als anys 2009 i 2010 (respectivament) una **reducció del 5% del rendiment net** per a totes les activitats econòmiques (incloses les agrícoles, ramaderes i forestals).

Paràmetres objectius

En el marc del càlcul del rendiment net ho són, per exemple, el volum d'operacions, el nombre de treballadors, l'import de les compres, la superfície de les explotacions, etc.

⁽⁶⁾Article 37 RIRPF.

A més, s'eleva del 40% al 60% el coeficient reductor del personal assalariat de menys de dinou anys i que presti els serveis amb un contracte d'aprenentatge o de formació. L'Ordre EHA 3063/2010, de 25 de novembre, manté aquestes reduccions per a l'any 2011.

Exemple

El Sr. Sánchez duu a terme l'activitat de comerç al detall de llibres, diaris, articles de papereria i escriptori (epígraf de l'IAE 659.4). El nombre d'unitats de cada mòdul utilitzades en l'activitat durant l'exercici ha estat el següent: personal assalariat: 2,45; personal no assalariat: 1; consum d'energia elèctrica: 1.500 kw/h; superfície del local: 90 m²; i potència fiscal del seu vehicle: 11,17 CV.

La quantia del rendiment net previ corresponent a la declaració del Sr. Sánchez, aplicant l'annex II de l'Ordre EHA 99/2010, és la següent:

- Personal assalariat: $2,45 \times 4.648,37 = 11.358,51$.
- Personal no assalariat: $1 \times 17.1776,30 = 17.176,30$.
- Consum d'energia elèctrica: $15 \times 57,94 = 869,10$.
- Superfície del local: $90 \times 30,86 = 2.777,40$.
- Potència fiscal vehicle: $11,17 \times 535,38 = 5.980,19$.

Per tant, el rendiment net previ és de 38.191,50 euros.

Aquest rendiment net previ s'ha de minorar, si escau, en l'import dels incentius a l'ocupació i a la inversió, i dóna lloc al rendiment net minorat.

Així mateix, cal tenir en compte que, d'acord amb la DA 2^a. de l'Ordre 99/2010, es pot reduir el rendiment net de mòduls obtingut el 2010 en un 5%.

Els valors assignats als signes, índexs i mòduls es poden **reduir**, excepcionalment, en els casos d'incendi, inundacions o altres circumstàncies semblants que afectin un sector o zona determinats. I aquesta possibilitat hi és sempre que es donin circumstàncies excepcionals que determinin anomalies greus en el desenvolupament de l'activitat reconegudes a sol·licitud dels afectats, que han d'acreditar les anomalies que han tingut.

I encara hi ha la possibilitat de reducció per incapacitat laboral i, sobretot, la de deduir per l'import real (havent-ho comunicat prèviament a l'Administració) les despeses extraordinàries alienes al procés normal d'exercici de l'activitat en què s'hagi incorregut per raó de circumstàncies excepcionals com les que estem veient. Es tracta d'una possibilitat de deducció de despeses certes que reglamentàriament es pot preveure també respecte a les amortitzacions de l'immobilitzat registrades.

El càlcul del **rendiment net** fet d'acord amb els paràmetres que hem indicat es fa per a cada període impositiu. No obstant això, fent un pas més en la simplificació d'aquest règim de determinació de rendiments i, en conseqüència, fent possible un allunyament més gran (i molt discutible) de la realitat, s'ha recollit la possibilitat (encara no desenvolupada) de preveure sistemes d'estimació

objectiva per a activitats o sectors concrets en virtut dels quals s'estableixin, amb l'acceptació dels contribuents, xifres individualitzades de rendiments per diversos períodes impositius.

Com succeeix amb tots els sistemes objectius de determinació de rendiments o bases imposables, el resultat de l'estimació objectiva sempre està allunyat de la realitat més o menys. Per això és possible que apareguin **rendes fiscals**, és a dir, rendes que escapen de la tributació i que, reflectides després en el patrimoni del contribuent o detectades de qualsevol altra manera, es voldrien reconduir cap a l'IRPF per la via de considerar-les guanys patrimonials.

Però com que això seria inacceptable, perquè en establir l'estimació objectiva és la mateixa LIRPF la que renuncia al gravamen del rendiment obtingut realment, cal aclarir que l'aplicació d'aquest règim no pot donar lloc al gravamen dels guanys patrimonials que es puguin produir per la diferència entre els rendiments reals de l'activitat i els derivats de l'aplicació correcta del règim esmentat.

Finalment, hem d'advertir que també en aquest cas, atès que no es diu res en sentit contrari, en teoria es pot aplicar la reducció del 40% de l'import del rendiment net generat en més de dos anys o que es percebi de manera **notòriament irregular en el temps**. El còmput del període de generació, en cas que aquests rendiments es cobrin fraccionadament, ha de tenir en compte el nombre d'anys de fraccionament en els termes establerts de manera reglamentària.

Igualment, és aplicable la reducció del rendiment net de les activitats econòmiques per **manteniment o creació d'ocupació**, prevista en la DA 27a. LIRPF.

2.3. Estimació indirecta

Quan no es produeix la col·laboració que han de prestar els obligats tributaris a la Hisenda pública, o bé perquè no volen col·laborar o per qualsevol altra raó, la normativa preveu la possibilitat d'aplicar un sistema alternatiu a l'estimació objectiva i la directa, que permet a l'Administració fixar per ella mateixa l'import de la base imposable. L'**estimació indirecta** és aplicable a qualsevol tribut, sempre que es donin els requisits previstos en la llei.

Les principals característiques del règim d'estimació indirecta són, d'una banda, que és d'aplicació subsidiària als altres dos mètodes ja analitzats. D'altra banda, s'utilitza en casos taxats per la llei –es tracta, per tant, d'un mètode extraordinari de determinació de base imposable. I, finalment, no es basa en

Lectura recomanada

En concret, els articles que regulen aquest règim (tant els aspectes substantius com els procedimentals) són el 53 i el 158 LGT.

les dades reals del subjecte o del fet gravats, sense perjudici que pugui usar les que resultin disponibles. En aquests casos l'Administració recorre a mètodes presumptius o indiciaris.

L'article 53.1 LGT es dedica als **pressupòsits per a l'aplicació** d'aquest mètode d'estimació de bases. Aquest precepte assenyala el següent:

"El mètode d'estimació indirecta s'aplica quan l'Administració tributària no pugui disposar de les dades necessàries per a la determinació completa de la base imposable com a conseqüència d'alguna de les circumstàncies següents:

- a) Falta de presentació de declaracions o presentació de declaracions incompletes o inexactes.
- b) Resistència, obstrucció, excusa o negativa a l'actuació inspectora.
- c) Incompliment substancial de les obligacions comptables o registrals.
- d) Desaparició o destrucció, fins i tot per causa de força major, dels llibres i registres comptables o dels justificants de les operacions que hi estan anotades."

La major part de les circumstàncies descrites tenen en comú l'incompliment de deures de diversa índole per l'obligat tributari. Ara bé, com assenyala l'RTEAC de 25 de gener de 1995, "l'incompliment formal per si sol no pot fonamentar l'aplicació del règim d'estimació indirecta".

Per tant, no n'hi ha prou que es produeixi la conducta irregular, sinó que aquesta conducta ha de ser la causa que no es pugui liquidar d'acord amb els mètodes previstos per la llei de cada tribut. La jurisprudència és rigorosa a l'hora d'apreciar els pressupòsits que donen lloc a l'aplicació de l'estimació indirecta (STS de 3 de novembre de 1986, RTEAC de 14 de desembre de 1987).

Per la seva banda, l'article 53.2 LGT es dedica als **mitjans de determinació** de la base i estableix el següent:

"Les bases o rendiments s'han de determinar mitjançant l'aplicació de qualsevol dels mitjans següents o de diversos d'aquests conjuntament:

- a) Aplicació de les dades i antecedents disponibles que siguin rellevants a aquest efecte.
- b) Utilització d'aquells elements que indirectament acreditin l'existència dels béns i de les rendes, i també dels ingressos, vendes, costos i rendiments que siguin normals en el sector econòmic respectiu, ateses les dimensions de les unitats productives o familiars que s'hagin de comparar en termes tributaris.
- c) Valoració de les magnituds, índexs, mòduls o dades que concorrin en els obligats tributaris respectius, segons les dades o antecedents que es posseïxin de supòsits similars o equivalents."

És a dir, els mitjans d'estimació indirecta es poden agrupar en els tipus següents:

- Mitjans derivats del coneixement de la situació tributària del subjecte passiu, això és, pels antecedents que en té l'Administració, sia per actuacions

anteriors respecte al subjecte passiu, sia per informació facilitada per tercers.

- Mitjans pròpiament de caràcter presumptiu o indiciari, derivats de les condicions normals del sector econòmic corresponent: nivell mitjà de preus, marge normal de benefici, etc.
- La valoració de mòduls o índexs dels subjectes passius, segons dades i antecedents en supòsits similars.

Els mitjans emprats en l'estimació indirecta han de ser coherents amb el resultat de l'estimació, amb la base imposable normativa i amb el fet imposable del tribut. És a dir, exclosa la naturalesa sancionadora de l'estimació indirecta, no s'hi pot perseguir la fixació d'una base imposable més elevada de la que correspondria establir per estimació directa o objectiva. Per exemple, quan en l'IRPF es volen concretar els ingressos nets, s'han de tenir en compte, no solament els presumibles ingressos bruts, sinó també les despeses que acompanyen aquests ingressos.

La **competència** per a poder aplicar aquest mètode correspon a la Inspecció dels Tributs. Generalment, és aquest òrgan el qui actua per les seves competències liquidatòries o per la naturalesa dels pressupòsits del mètode, relacionats amb les funcions de la Inspecció (comprovació i investigació). Els òrgans de gestió, en canvi, només apliquen aquest mètode en supòsits marginals.

Quan s'aplica el mètode d'estimació indirecta, l'acta de la Inspecció per la qual es regularitza la situació tributària del subjecte passiu o l'actuació de l'òrgan gestor ha d'especificar raonadament, entre altres punts, els pressupòsits de l'aplicació del règim i els mitjans emprats. D'aquesta manera, el subjecte passiu pot valorar si és correcta l'actuació de l'Administració tributària, i també, eventualment, l'òrgan de revisió. Per tant, es tracta d'evitar la possible arbitrietat en l'aplicació del règim.

Finalment, l'aplicació del règim d'estimació indirecta **no requereix cap acte administratiu previ** que ho declari, sense perjudici dels recursos i de les reclamacions que siguin procedents contra els actes i les liquidacions que en resultin. En els recursos i les reclamacions interposats es pot plantejar la procedència de l'aplicació del règim d'estimació indirecta.

En conseqüència, no cal que es dicti un acte per a poder aplicar l'estimació indirecta, per a agilitar el procediment. Abans de 1985, per a poder aplicar l'estimació indirecta, s'havia de dictar un acte administratiu exprés declaratiu de la procedència d'aquest règim, que s'havia de notificar prèviament al subjecte, i contra el qual es podia recórrer (era impugnable de manera autònoma).

El **procediment** per a l'aplicació d'aquest mètode està regulat en l'article 158 LGT. Com que l'estimació indirecta és un mètode extraordinari, l'aplicació s'ha d'envoltar de garanties procedimentals per a preservar la seguretat jurídica i el dret de defensa del subjecte passiu a qui s'aplica.

Doncs bé, la LGT estableix que, quan resulta aplicable el mètode d'estimació indirecta, la Inspecció dels tributs ha d'acompanyar les actes incoades, per regularitzar la situació tributària dels obligats tributaris, d'un informe raonat sobre el següent:

- Les causes determinants de l'aplicació del mètode d'estimació indirecta.
- La situació de la comptabilitat i els registres obligatoris de l'obligat tributari.
- La justificació dels mitjans triats per a la determinació de les bases, rendiments o quotes.
- Els càlculs i les estimacions fets en virtut dels mitjans triats.

Presentació de proves per l'obligat tributari

L'obligat tributari que no estigui d'acord amb l'aplicació del mètode d'estimació indirecta es pot oposar a l'aplicació d'aquest davant l'òrgan competent per a resoldre el procediment, és a dir, l'inspector en cap; o bé ho pot fer després de la notificació de la liquidació en via de recurs.

Referent a això, l'article 158.3 LGT considera que les dades, els documents o les proves relacionats amb les circumstàncies que van motivar l'aplicació del mètode d'estimació indirecta, únicament es poden tenir en compte en la regularització o en la resolució dels recursos o reclamacions que s'interposin contra aquesta en els supòsits següents:

- Quan s'aportin abans de la proposta de regularització. En aquest cas, el període transcorregut des de l'apreciació d'aquestes circumstàncies fins a l'aportació de les dades, dels documents o de les proves no s'inclou en el còmput del termini de dotze mesos de durada màxima de les actuacions de l'article 150 de la LGT.
- Quan l'obligat tributari demostrï que les dades, els documents o les proves presentats després de la proposta de regularització van ser impossibles d'aportar en el procediment. En aquest cas, s'ordena la retroacció de les actuacions al moment en què es van apreciar les circumstàncies esmentades.

3. Determinació dels rendiments subjectes

3.1. Rendiments del treball

El primer dels elements que componen la renda són els rendiments del treball, que com a regla general s'integren a la base imposable de l'IRPF (tret que sigui procedent aplicar-hi alguna reducció) per l'import net que tenen, el qual s'obté de la diferència entre els ingressos computables i les despeses deduïbles⁷.

⁽⁷⁾Article 15.2.1r. LIRPF.

Així doncs, tenen la consideració de **rendiments íntegres del treball** totes les contraprestacions o utilitats, sigui quina sigui la seva denominació o naturalesa, dineràries o en espècie, que derivin directament o indirectament del treball personal o de la relació laboral o estatutària i que no tinguin el caràcter de rendiments d'activitats econòmiques⁸.

⁽⁸⁾Article 17 LIRPF.

Els rendiments del treball, per tant, presenten les **característiques** següents:

1) Deriven directament o indirectament del treball personal, de manera que no cal que constitueixin la contraprestació d'un treball concret, sinó que n'hi ha prou que siguin conseqüència d'una relació laboral o estatutària. Per això, són rendiments del treball tant les contraprestacions que el remuneren directament com les utilitats associades a la condició de treballador o empleat i que s'obtenen pel mer fet de ser-ho, independentment del treball concret que es presti (com, per exemple, les ajudes familiars o als estudis, els préstecs a tipus d'interès inferiors als del mercat, etc.).

2) Amb la finalitat de qualificar els rendiments del treball, resulta indiferent la denominació o naturalesa que tinguin, de manera que es consideren rendiments del treball els sous, els salaris, les primes, els pagaments extraordinaris, etc.; és a dir: les contraprestacions immediates del treball i també les de caràcter diferit.

Retribucions en espècie

Els rendiments del treball es poden percebre en espècie, per exemple, en els supòsits d'ús d'un habitatge cedit per l'empresa, de lliurament d'un vehicle, d'abonament de primes d'assegurances per part d'aquella.

a) Deriven directament del treball personal:

- les prestacions immediates (sous, premis, dietes) i
- les prestacions diferides (pensions, havers passius, prestacions per desocupació).

b) Deriven indirectament del treball personal una sèrie de rendiments que s'obtenen encara que no es doni una relació laboral pròpiament aquesta (per exemple, pensions de viduïtat i orfanat, anualitats per aliments, etc.).

3) Poden ser de caràcter dinerari o percebre's en espècie, segons l'apartat 1r. de l'article 42 LIRPF, com succeeix en els casos d'ús, consum o obtenció per a finalitats particulars de béns, drets o serveis de manera gratuïta o per un preu inferior al del mercat.

La LIRPF, d'acord amb els articles 42 i 43, tracta les retribucions en espècie de manera unitària, amb independència que es puguin qualificar com a rendiments del treball, del capital o de les activitats econòmiques, per la qual cosa seran objecte d'estudi més endavant.

Exemple

A l'empresa Rumbosa, SA els treballadors tenen dret, en virtut del que estableix el conveni col·lectiu aplicable, a adquirir productes a preus rebaixats en l'economat de l'empresa. Aquest dret s'estén també als treballadors jubilats de l'empresa, i també a les persones vídues i orfes d'aquests treballadors.

El salari percebut pels treballadors de l'empresa constitueix un rendiment del treball directe i immediat. D'altra banda, els productes a preus rebaixats adquirits pels treballadors jubilats en l'economat són un rendiment directe però diferit. Finalment, els productes adquirits per les persones vídues i orfes dels treballadors constitueixen un rendiment indirecte i diferit.

4) Els rendiments del treball deriven del treball prestat en règim de dependència laboral o administrativa. Aquesta característica és essencial i permet diferenciar-los dels rendiments de les activitats econòmiques, en les quals el subjecte que les exerceix actua amb autonomia organitzativa i assumeix el resultat o el risc que se'n deriva.

L'exercici d'una mateixa activitat, especialment les anomenades *professions liberals*, com pot ser l'exercici de l'advocacia, pot generar tant rendiments del treball, si es fa per compte d'altri, com rendiments professionals de les activitats econòmiques (en els termes de la LIRPF), si es fa en el marc d'una organització autònoma i per compte propi.

Establerta així la noció dels rendiments del treball, cal assenyalar com a supòsits més característics, que enuncia la LIRPF a títol purament exemplar, els sous i salaris; les prestacions per desocupació, tant si són contributives com si no; les remuneracions en concepte de despeses de representació; les dietes i assignacions per despeses de viatge; i, finalment, les contribucions o aportacions satisfetes pels promotors de plans de pensions, com també les quantitats satisfetes per empresaris per a fer front als compromisos per pensions.

L'antiga LIRPF va declarar exemptes les **prestacions per desocupació** percebudes pels subjectes passius de l'impost, si bé únicament en la part reconeguda per l'entitat gestora respectiva, la Seguretat Social o les entitats que, si escau, la

substituïssin. En canvi, aquestes mateixes prestacions estaven sotmeses a gravamen en la part complementària que pogués satisfer l'empresa, mutualitat o qualsevol altra entitat diferent dels organismes esmentats.

No obstant això, la Llei 21/1993, de pressupostos generals de l'Estat per a 1994, va modificar l'antiga LIRPF: d'aquesta manera, les prestacions per desocupació, amb independència de l'entitat que les abonés, tant si es tractava de prestacions contributives com del subsidi de desocupació, van passar a estar plenament subjectes a l'IRPF. En conseqüència, des de l'1 de gener de 1994, les prestacions per desocupació satisfetes per l'Institut Nacional d'Ocupació han deixat d'estar exemptes de l'IRPF, per la qual cosa han de ser declarades pel perceptor íntegrament com a rendiments del treball i, a més, estaran subjectes a la retenció corresponent. La LIRPF manté en l'actualitat aquest criteri.

No obstant la informació anterior, s'ha de tenir present l'exempció que estableix l'article 7.n LIRPF, que afecta les prestacions per desocupació reconegudes per l'entitat gestora respectiva quan es perceben en la modalitat de pagament únic.

Entre els rendiments del treball hem de fer referència a les **dietes i assignacions per a despeses de viatge** que es consideren rendiments del treball, tret que es tracti d'assignacions per a despeses de locomoció i les normals de manutenció i estada en establiments hotelers, amb els límits i en les hipòtesis establertes de manera reglamentària. Això implica que aquestes assignacions, mentre compleixin els requisits de l'IRPF, s'exceptuen de gravamen⁹, o el que és el mateix, no es computen com a rendiments del treball a l'hora de calcular la base imposable.

⁹Article 9 RIRPF.

Efectivament, l'article 17.1 LIRPF estableix els rendiments íntegres del treball sotmesos a gravamen i, a aquests efectes, esmenta una sèrie de supòsits que s'han d'incloure en aquest concepte. Entre aquests supòsits, en la lletra d) d'aquest precepte, s'inclouen "les dietes i assignacions per a despeses de viatge, excepte les de locomoció i les normals de manutenció i estada en establiments d'hostaleria amb els límits que s'estableixin reglamentàriament". L'article 9 RIRPF és l'encarregat d'establir els requisits i límits de les dietes exceptuades de gravamen, en el benentès que "les assignacions per a despeses de locomoció, manutenció i estada que excedeixin dels límits previstos en aquest article estan subjectes a gravamen" (article 9.A.6 RIRPF).

Bàsicament, el règim general de les dietes que s'estableix en l'esmentat article 9 RIRPF determina que les quantitats que s'abonin per desplaçaments dels treballadors per motius laborals no estan subjectes a l'IRPF quan compleixin els requisits següents:

a) Quan les assignacions tractin de compensar despeses de locomoció pel desplaçament fora del lloc de treball, sigui o no al mateix municipi, sempre que compleixin les condicions següents:

- Quan el treballador utilitzi mitjans de transport públic, s'exceptua de gravamen l'import de la despesa que es justifiqui mitjançant factura o document equivalent.
- Quan s'utilitzin mitjans de transport privats, no tributa la quantitat que resulti de computar 0,19 € per quilòmetre recorregut, sempre que es justifiqui la realitat del desplaçament, més les despeses de peatge i aparcament que es justifiquin.

b) Quan les assignacions tractin de compensar despeses de manutenció i estada, sempre que en cadascun dels municipis diferents de l'habitual del treball i del lloc de residència

del treballador el perceptor no s'hi estigui més de nou mesos i que aquestes dietes no superin els límits quantitativs assenyalats en l'article 9.A.3.a RIRPF:

- Quan s'hagi pernoctat en un municipi diferent del lloc de treball habitual i del que constitueixi la residència del perceptor: per despeses d'estada, els imports que es justifiquin; i per despeses de manutenció, 53,34 € diaris per desplaçament dins del territori espanyol, o 91,35 € diaris per desplaçament a l'estranger.
- Quan no s'hagi pernoctat en un municipi diferent del lloc de treball habitual i del que constitueixi la residència del perceptor, es consideren exceptuades de gravamen les assignacions per a despeses de manutenció que no excedeixin de 26,67 € o 48,08 € diaris, segons es tracti de desplaçament dins del territori espanyol o a l'estranger, respectivament.

En el quadre següent es resumeix el règim tributari, a l'efecte de l'IRPF, de les dietes i assignacions per a despeses de locomoció i despeses normals de manutenció i estada:

Despeses de locomoció	
Transport públic	Despesa que es justifiqui
Transport privat	0,19 euros/km i peatge i aparcament que es justifiqui

Despeses de manutenció i estada		
Pernoctant en un municipi diferent	Estada: les que es justifiquin	Manutenció: 53,34 €/dia (Espanya) y 91,35 €/dia (estranger)
No pernoctando en municipio distinto	Estada: ---	Manutenció: 26,67 €/dia (Espanya) i 48,08 €/dia (estranger)

Pel que fa a les contribucions o aportacions satisfetes pels promotors de **plans de pensions** i a les quantitats satisfetes pels empresaris per a fer front als compromisos per pensions, quan s'imputen a les persones a les quals es vinculen les prestacions constitueixen per a aquestes persones rendiment del treball en espècie, de manera que cal integrar-les a la seva base imposable de l'IRPF, sense perjudici que més endavant donin dret a practicar una reducció de la base imposable, amb la qual cosa aquest concepte no dóna lloc a cap increment de quota.

I si tenim en compte que les prestacions rebudes dels plans de pensions pels beneficiaris en produir-se les contingències corresponents són en tot cas rendiments del treball (article 17.2.a.3r. LIRPF), es comprova com s'estableix el tractament fiscal dels plans de pensions sobre un diferiment de la tributació que, a més de l'efecte financer que té, normalment implica un estalvi d'impostos, atès que els tributs aplicables després de la jubilació solen ser inferiors als del període de vida activa.

També es consideren rendiments del treball les **aportacions al patrimoni protegit de les persones discapacitades**¹⁰ fins a l'import de 10.000 euros per aportant i de 24.250 euros pel total de les aportacions.

⁽¹⁰⁾Article 17.2.k LIRPF.

Per completar la definició dels *rendiments del treball*, la LIRPF¹¹ ha considerat convenient esmentar una altra sèrie de supòsits concrets que en tot cas posseeixen la consideració de rendiments del treball.

(11) Article 17.2 LIRPF.

Es tracta d'una enumeració tancada que, d'una banda, identifica tot un seguit de rendiments de caràcter diferent que, pel fet que normalment s'han generat en un període de temps superior a dos anys, no s'integren a la base imposable pel seu import íntegre; mentre que, d'altra banda, qualifica com a *rendiments del treball* determinats supòsits dubtosos o que no es podrien incloure en aquesta categoria si no fos en virtut d'una disposició legal expressa.

Supòsits de rendiments del treball diferit i rendiments del treball de naturalesa dubtosa

Constitueixen exemples de rendiments del treball diferit les pensions i els havers passius, i també les prestacions per incapacitat, jubilació, accident, viduïtat, assegurances de dependència, etc. (tant si les satisfà el sistema públic de la Seguretat Social com si ho fan les mutualitats generals obligatòries), i les prestacions rebudes de plans de pensions, de contractes d'assegurances concertades amb mutualitats o d'assegurança col·lectiva que prevegi compromisos per pensions, i també les prestacions rebudes pels beneficiaris dels plans de previsió assegurats.

Es tracta de rendes diferides, de supòsits que identifica la LIRPF per assenyalar les condicions per a integrar-les a la base imposable i, en particular, per a facilitar la regulació posterior de les reduccions a què es refereix l'article 18 LIRPF.

D'altra banda, la LIRPF qualifica expressament com a *rendiments del treball* altres conceptes de naturalesa dubtosa que difícilment encaixarien en altres categories si no fos en la dels guanys patrimonials (pensions compensatòries rebudes del cònjuge o pensions per aliments). Finalment, inclou conceptes que més aviat s'apropen a la naturalesa dels rendiments professionals, com els derivats de cursos, conferències, seminaris, elaboració d'obres literàries, artístiques o científiques si se cedeixen els drets d'explotació, retribucions de relacions laborals de caràcter especial, parts de fundador, etc., però que per diverses raons se solen assimilar als rendiments del treball. El legislador és conscient d'això, fins al punt d'admetre una qualificació alternativa per a alguns, com rendiments o bé de les activitats econòmiques o bé del treball, depenent de si hi ha o no una organització per compte propi dels mitjans materials i humans (article 17.3 LIRPF).

En relació amb les **pensions compensatòries al cònjuge i les anualitats per aliments**, l'article 17.2.f LIRPF considera *rendiments del treball* "les pensions compensatòries rebudes del cònjuge i les anualitats per aliments, sense perjudici del que disposa l'article 7 d'aquesta llei".

La referència a l'article 7 LIRPF s'entén feta a l'apartat *k*, segons el qual estan exemptes de gravamen en l'IRPF les anualitats per aliments percebudes dels pares en virtut de decisió judicial, tal com hem vist en analitzar les rendes exemptes.

Convé relacionar aquest precepte amb l'article 55 LIRPF, segons el qual la part general de la base imposable s'ha de reduir en les pensions compensatòries a favor del cònjuge i les anualitats per aliments, amb excepció de les fixades a favor dels fills del contribuïent, satisfetes totes dues per decisió judicial.

Fiscalitat del pagador		
Concepte	Condicions	Conseqüències en l'IRPF
Pensions compensatòries a favor del cònjuge o anualitats per aliments a persones diferents dels fills	Satisfetes per decisió judicial	Reducció de la part general de la base imposable
	Sense que intervingui una decisió judicial	Sense conseqüències
Anualitats per aliments a favor dels fills	Tant si intervé una decisió judicial com si no	No redueixen la base imposable

Fiscalitat del perceptor		
Concepte	Condicions	Conseqüències en l'IRPF
Percebudes pels fills	Satisfetes per decisió judicial	Exemptes de tributació
	Sense que intervingui una decisió judicial	Tributen com a rendiment del treball
Percebudes per persones diferents dels fills	Tant si intervé una decisió judicial com si no	Tributen com a rendiment del treball

El **rendiment íntegre** del treball definit d'aquesta manera es computa a la base imposable de l'IRPF íntegrament, a excepció que hi sigui aplicable alguna de les reduccions establertes per als rendiments amb un període de generació superior a dos anys o obtinguts de manera notòriament irregular en el temps (a excepció dels rendiments de l'article 17.2.a LIRPF).

La regla general és, doncs, que els rendiments íntegres es computin per la totalitat:

a) En el cas dels **rendiments dineraris**, senzillament comporta prendre en consideració l'import íntegre reportat per tots els conceptes, és a dir, l'import abans de practicar les retencions reglamentàries i no l'import líquid satisfet després d'haver-hi descomptat les retencions.

b) En el cas de **retribucions en espècie**, una vegada determinat el seu valor¹², abans d'integrar-les a la base imposable cal afegir-hi l'import de l'ingrés a compte corresponent, tret que aquest import l'hagi transferit l'empresari al treballador que les percebi.

c) En el cas dels **rendiments irregulars**, és a dir, dels generats en períodes superiors als dos anys o percebuts de manera notòriament irregular en el temps, resulta imprescindible fer algun tipus d'ajust per a pal·liar l'efecte que, tractant-se d'un tribut progressiu, produiria l'acumulació a la base imposable d'un sol exercici.

⁽¹²⁾Article 43 LIRPF.

Exemple

Rendiments irregulars del treball són les indemnitzacions per acomiadament, l'import del qual s'estableix d'acord amb el nombre d'anys treballats en la part que pugui quedar subjecta.

Amb la finalitat de determinar els rendiments irregulars, s'ha optat per una tècnica certament senzilla: reduir l'import del rendiment íntegre abans de computar-lo a la base imposable en un percentatge determinat, el 40%¹³, però que no permet diferenciar adequadament si el període de generació ha estat més o menys llarg.

(13) Article 18.2 LIRPF.

Així, la durada més o menys llarga del període de generació és irrellevant si se superen els dos anys. Aquest fet no es pot valorar positivament perquè implica el risc de trencar la igualtat tributària, en aplicar la mateixa reducció a rendes generades en períodes de durada molt diferent.

Amb caràcter general, s'aplica una reducció del 40% per als rendiments el període de generació dels quals sigui superior a dos anys i que no s'obtinguin d'una manera periòdica o recurrent, i també per als rendiments que es qualifiquin reglamentàriament com a obtinguts d'una manera notòriament irregular en el temps (a excepció dels rendiments previstos en l'article 17.2.a LIRPF) (article 11.1 RIRPF).

La quantia del rendiment íntegre sobre la qual s'aplicarà l'esmentada reducció del 40% no podrà superar l'import de 300.000 euros anuals.

En cas que els rendiments derivin de l'exercici d'opcions de compra sobre accions o participacions per part dels treballadors, al rendiment dels quals s'hi aplica la reducció del 40%, no pot superar l'import resultant de multiplicar el salari mitjà del conjunt dels declarants en l'IRPF pel nombre d'anys de generació del rendiment (quan es tracta de rendiments obtinguts d'una manera notòriament irregular en el temps, el nombre d'anys és de cinc).

Malgrat que s'exclouen de la reducció els rendiments obtinguts de manera recurrent, és possible considerar irregular un rendiment que s'aboni de manera fraccionada, encara que l'IRPF en termes poc raonables sol permetre que es practiqui la reducció quan el quocient resultant de dividir el nombre d'anys de generació entre el nombre de període de fraccionament és superior a dos¹⁴.

(14) Article 11.2 RIRPF.

Exemple

El Sr. Narváez percep un rendiment del treball generat entre l'1 de gener de 2004 i el 31 de desembre de 2009 en dues parts: cobra una part el 31 de desembre de 2009 i una altra el 30 de juny de 2010.

Per a saber si es pot considerar irregular el rendiment que s'abona de manera fraccionada, cal dividir els anys de generació entre els períodes impositius de fraccionament. En aquest cas, 3 anys dividit per 2 períodes impositius és igual a 1,5. Per tant, el rendiment del treball del Sr. Narváez no té dret a la reducció del 40%, ja que el resultat del quocient és inferior a dos.

Per tant, no s'aplica una reducció del 40% a les pensions, els havers passius i la resta de les prestacions per jubilació, incapacitat, accident, viduïtat, etc.; i per a les prestacions percebudes pels beneficiaris dels plans de pensions o d'assegurances col·lectives alternatives a plans de pensions i altres rendiments de la lletra a de l'apartat 2n. de l'article 17 LIRPF. No obstant això, sí que s'aplica la reducció del 40% sobre les pensions i havers passius i la resta de prestacions per jubilació, incapacitat, malaltia, accident o viduïtat, i també sobre les prestacions percebudes pels beneficiaris de mutualitats generals obligatòries

de funcionaris i col·legis d'orfes, si es perceben en forma de capital i han transcorregut més de 2 anys des de la primera aportació (article 18.3 LIRPF). El termini de 2 anys no s'aplica en el cas de prestacions per invalidesa.

Exemple

El Sr. Núñez, en jubilar-se, té un pla de pensions amb uns drets consolidats de 200.000 euros i opta per percebre'ls en forma de capital, però fraccionat en quatre parts iguals, una l'any de la jubilació i les tres restants en cadascun dels tres anys següents.

Cap de les prestacions que percep el Sr. Núñez no gaudeix de la reducció del 40%.

Del rendiment íntegre del treball computat a la base imposable de l'IRPF, per obtenir el rendiment net cal deduir exclusivament les **despeses** que recull l'article 19 LIRPF. Aquestes despeses són les següents:

- a) Cotitzacions a la Seguretat Social o a mutualitats generals obligatòries de funcionaris.
- b) Detraccions per drets passius.
- c) Cotitzacions a col·legis d'orfes o entitats similars.
- d) Quotes satisfetes a sindicats i col·legis professionals, quan la col·legiació tingui caràcter obligatori, en la part que correspongui a les finalitats essencials d'aquestes institucions i amb el límit establert en l'article 10 del RIRPF (500 euros anuals).
- e) Despeses de defensa jurídica en la relació del contribuent amb la persona de qui rep els rendiments, amb un límit de tres-cents euros anuals.

Així doncs, els rendiments del treball es computen a la base imposable de l'IRPF com a "rendiments seminets", perquè no s'hi consideren totes les despeses necessàries en què ha d'incórrer el contribuent per a obtenir-los, sinó només les que estan taxades legalment. Això es compensava en la legislació anterior amb una reducció a preu fix calculada en un percentatge del rendiment íntegre per a compensar la resta de les despeses que hi pogués haver. Aquesta deducció, no obstant això, ha estat derogada per la LIRPF de 1998.

Exemple

El Sr. Sánchez és un advocat que treballa per compte d'altri en el departament jurídic d'una empresa. Atès que sovint ha de representar en judici la seva empresa, està col·legiat i paga la quota al seu col·legi d'advocats per un import de 600 euros anuals.

Com que en aquest cas resulta necessària la col·legiació del Sr. Sánchez perquè pugui representar en judici la seva empresa, i malgrat que no desenvolupi pel seu compte la professió, és deduïble la quota col·legial, amb el límit reglamentari de 500 euros anuals. De manera que la resta del que satisfà al seu col·legi d'advocats (600 – 500) no és una despesa deduïble dels rendiments del treball.

Una vegada determinat el rendiment net del treball, s'ha de procedir a aplicar-hi la **reducció per obtenció de rendiments del treball**, regulada en l'article 20 LIRPF. La quantia d'aquesta reducció oscil·la entre 2.652 i 4.080 euros, depenent de la quantitat de rendiments nets del treball obtinguts.

Aquesta reducció no és nova en l'IRPF. Fins a l'any 2002, era, així mateix, una reducció del rendiment net del treball que es contenia en l'article 18 LIRPF. No obstant això, aquest precepte recollia, a més, una sèrie d'increments d'aquesta reducció en funció de la discapacitat dels treballadors en actiu. En canvi, des de l'any 2002 fins a la Llei 35/2006 va passar a ser una reducció de la base imposable en concepte de rendiment del treball, per mobilitat i per discapacitat de treballadors actius; per tant, la reducció per rendiments del treball no depenia de la discapacitat, ja que aquesta circumstància dels treballadors en actiu va passar a ser també reducció de la base imposable i no del rendiment net, però com a reducció independent per discapacitat.

La reducció del rendiment net del treball personal s'articula segons els trams del rendiment net del treball del contribuent, de manera que es tracta d'una reducció variable que depèn d'aquest rendiment net del treball i de l'import de les restants rendes, excloses les exemptes.

Aquesta exclusió de les rendes exemptes constitueix, per la seva banda, una novetat respecte a la reducció del rendiment net del treball que hi havia fins a l'any 2002, ja que en aquesta reducció del rendiment net s'havien de considerar les altres rendes diferents de les del treball, incloses les exemptes.

La reducció per rendiments del treball està regulada de la manera següent:

- Contribuents amb rendiments nets del treball iguals o inferiors a 9.180 euros: reducció de 4.080 euros anuals.
- Contribuents amb rendiments nets del treball compresos entre 9.180,01 i 13.260 euros: reducció de 4.080 euros menys el resultat de multiplicar per 0,35 la diferència entre el rendiment del treball i 9.180 euros anuals.
- Contribuents amb rendiments nets del treball superiors a 13.260 euros o amb rendes, excloses les exemptes, diferents de les del treball superiors a 6.500 euros: reducció de 2.652 euros anuals.

Finalment, cal assenyalar que, en tributació conjunta, no es preveu cap regla especial per a aquesta reducció, per la qual cosa si diversos membres de la unitat familiar obtenen rendiments del treball, s'ha de calcular sobre la base de la suma conjunta dels rendiments nets del treball de tots ells, sense que escaigui multiplicar la reducció pel nombre de membres de la unitat familiar que obtenen aquests rendiments del treball.

Exemple

La Sra. Rodríguez ha obtingut uns rendiments íntegres del treball de 10.500 euros i ha fet unes despeses deduïbles que ascendeixen a 1.200 euros.

El rendiment net de la Sra. Rodríguez és de 9.300 euros (10.500 – 1.200).

Per tant, la reducció per rendiments del treball és de $4.080 - [(9.300 - 9.180) \times 0,35] = 4.038$ euros.

Aquesta reducció s'incrementa en un 100% de la reducció per rendiments del treball en dos supòsits:

En primer lloc, per als treballadors actius de més de 65 anys que continuïn o perllonguin la seva relació laboral o estatutària.

De manera que, en realitat, la reducció per rendiment net del treball és de doble quantia quan el contribuent tingui més de 65 anys i continuï en actiu. L'article 12.1 RIRPF especifica que un treballador actiu és aquell que percep rendiments del treball com a conseqüència de la prestació efectiva dels seus serveis retribuïts per compte d'altri i dins de l'àmbit d'organització i direcció d'una altra persona, física o jurídica.

En particular, la llei no especifica quan s'ha de donar la circumstància de ser més gran de 65 anys, per la qual cosa, per similitud amb el que disposa l'article 61, regla tercera, de la LIRPF per a determinar el mínim del contribuent i per descendents, ascendents i discapacitat, es pot interpretar que n'hi ha prou que en la data de meritació, és a dir, el 31 de desembre o, si escau, en la data de defunció del contribuent, ja s'hagin fet 65 anys d'edat sense que s'hagi abandonat l'activitat laboral.

Respecte al requisit de l'activitat laboral, la llei tampoc no exigeix que aquesta activitat continuï igual que fins als 65 anys, per la qual cosa es pot entendre que és vàlida qualsevol de les modalitats de contractació previstes en la normativa laboral perquè els més grans de 65 anys continuïn en actiu, sia aquesta activitat total o parcial.

En segon lloc, per a contribuents aturats inscrits en l'oficina d'ocupació que acceptin un lloc de treball que exigeixi el trasllat de la seva residència habitual a un nou municipi, sempre que el nou lloc de treball exigeixi el canvi d'aquesta residència (article 12.2 RIRPF). Per tant, s'exigeix l'acceptació del lloc de treball en un municipi diferent i que es traslladi la residència habitual.

Aquest increment s'ha d'aplicar en el període impositiu en el qual tingui lloc el canvi de residència i en el següent. A aquests efectes, la reducció no s'aplica quan s'accepta l'oferta laboral, sinó en el període impositiu en el qual, com a conseqüència de l'acceptació, es produeix el canvi de residència habitual. Per descomptat, totes dues circumstàncies no tenen per què donar-se en el mateix període impositiu.

Ara bé, el Reglament no estableix cap distància mínima entre aquests municipis ni tampoc que el trasllat sigui al mateix municipi del nou lloc de treball, de manera que s'ha de traslladar la residència habitual a un nou municipi, però aquest no té per què ser necessàriament el municipi del lloc de treball.

D'altra banda, l'article 20.3 LIRPF assenyala que addicionalment els contribuents amb discapacitat que obtinguin rendiments del treball com a treballadors actius poden minorar el rendiment net del treball en 3.264 euros anuals. L'import d'aquesta reducció passa a ser de 7.242 euros anuals quan aquests contribuents acreditin necessitar ajuda de terceres persones o mobilitat reduïda, o un grau de discapacitat igual o superior al 65%.

Finalment, cal tenir present que la quantia de totes les reduccions previstes en l'article 20 LIRPF no pot ser superior a l'import dels rendiments nets del treball. Això és, com a conseqüència de l'aplicació d'aquestes reduccions, el saldo resultant no pot ser negatiu (article 20.4 LIRPF).

3.2. Rendiments del capital

El segon tipus de rendiments que componen la renda són els procedents del capital, la delimitació del qual ha estat particularment problemàtica des de l'establiment de l'IRPF l'any 1978. Això explica que es parteixi d'una definició genèrica d'aquests rendiments del capital i després es delimitin de manera més precisa a partir de la distinció entre els rendiments que provenen del capital immobiliari i els que tenen l'origen en el capital mobiliari.

Es consideren **rendiments íntegres del capital** totes les utilitats o contraprestacions, sigui quina sigui la seva denominació o naturalesa, dineràries o en espècie, que provenguin directament o indirectament d'elements patrimonials de titularitat del contribuent i que no estiguin afectes a activitats econòmiques dutes a terme per ell mateix¹⁵.

⁽¹⁵⁾Article 21 LIRPF.

Així doncs, els rendiments del capital es caracteritzen pels **trets** que mostrem a continuació:

a) Deriven directament o indirectament de la titularitat del contribuent dels elements patrimonials, encara que no és necessari que constitueixin la contraprestació d'una operació de capital concreta, sinó que n'hi ha prou que tinguin causa en la titularitat genèrica d'un element patrimonial determinat.

Supòsits de rendiments del capital

Són rendiments del capital tant les contraprestacions que el remuneren directament, com les utilitats associades a la condició de soci o partícip en una entitat, o d'impositor o dipositant de cert capital i que s'obtenen pel mer fet de ser-ho, amb independència de la participació que es tingui o del capital imposat o dipositat, com també les quantitats procedents de sortejos entre impositors, els beneficis particulars cedits als socis, etc.

b) Els elements patrimonials que generen rendiments del capital provenen d'elements patrimonials que no estan afectes a les activitats econòmiques. La falta d'afectació és un element central en la definició d'aquest tipus de rendiments, ja que falta el límit entre aquests rendiments i els de les activitats econòmiques que generen els elements patrimonials afectes a aquestes activitats.

Dels supòsits d'elements patrimonials afectes que esmenta la normativa del tribut¹⁶, es dedueix una nota bàsica: es consideren afectes tots els béns o drets necessaris per a l'exercici de les activitats econòmiques i, per tant, per a l'obtenció dels rendiments que derivin d'aquestes activitats.

⁽¹⁶⁾Articles 29 LIRPF i 22 RIRPF.

L'afectació parcial

La LIRPF admet l'afectació parcial d'elements patrimonials (article 29.2), però només dels elements patrimonials divisibles, de manera que l'afectació parcial només és possible respecte de les parts dels elements que siguin susceptibles d'aprofitament separat i independent de la resta; per exemple: la part d'un habitatge amb accés separat que s'utilitza com a despatx o consulta professional.

c) Per a qualificar els rendiments del capital, és indiferent la denominació o naturalesa que tinguin. Així, es consideren rendiments del capital tant els cànon de l'arrendament com altres imports percebuts de l'arrendatari o subarrendatari, els dividends, les primes i les participacions en qualsevol tipus d'entitats, etc.

Això sembla especialment lògic si es pensa en la gran varietat de formes i denominacions que poden tenir les retribucions del capital com a conseqüència del desenvolupament de nous productes als mercats financers.

d) Els rendiments del capital poden ser de caràcter dinerari o es poden percebre en espècie.

Com ja hem comentat, la LIRPF, d'acord amb els articles 42 i 43, aborda el tractament de les retribucions en espècie de manera unitària, amb independència que es puguin qualificar com a rendiments del treball, del capital o de les activitats econòmiques.

Als rendiments del capital per naturalesa, que reuneixen les característiques que ja hem exposat, se n'hi poden sumar uns altres que ho són en virtut de la qualificació expressa com a tals que en fa la LIRPF, però que procedeixen de la transmissió d'elements patrimonials i, malgrat això, no reben el tractament dels guanys patrimonials.

Establerta d'aquesta manera la noció dels rendiments del capital, la LIRPF inclou en tot cas dins d'aquests rendiments dues categories: els rendiments del capital immobiliari provinents de béns immobles rústics o urbans que no estiguin afectes a activitats econòmiques i els rendiments del capital mobiliari provinents de tots els béns o drets dels quals sigui titular el subjecte passiu, que no tinguin la naturalesa d'immobles i que no estiguin afectes a activitats econòmiques. De manera que distingim les **categories** següents, que analitzem a continuació:

a) Rendiments del capital immobiliari

b) Rendiments del capital mobiliari

Exemples

La percepció en espècie dels rendiments del capital té lloc, per exemple, quan el titular d'un dipòsit bancari rep algun bé com a conseqüència del dipòsit i com a part de la remuneració total, que se satisfà en espècie. També podem esmentar un altre supòsit freqüent: quan obté un premi com a resultat d'un sorteig en el qual participava per la seva condició de dipositant.

3.2.1. Rendiments del capital immobiliari

Tenen la consideració de rendiments íntegres del **capital immobiliari** (això és, de rendiments procedents de la titularitat de béns immobles rústics i urbans o de drets reals que recaiguin sobre aquests) tots els que derivin de l'arrendament, la constitució o la cessió de drets o facultats d'ús o gaudi sobre aquests, sigui quina sigui la seva denominació o naturalesa. Els immobles rústics i urbans es defineixen per referència al que disposa el Text refós de la Llei reguladora de les hisendes locals (TRLRHL) que, al seu torn, remet a la normativa cadastral.

En els rendiments íntegres del capital immobiliari s'inclou l'import que ha de satisfer l'arrendatari o subarrendatari per tots els conceptes i, a més, l'import que ha de satisfer l'adquirent o cessionari en els supòsits de constitució o cessió de dret o facultats d'ús i gaudi sobre béns rústics i urbans, que passa a considerar-se rendiment del capital immobiliari, enfront de la qualificació anterior com a *increment o guany patrimonial*.

En canvi, no es consideren rendiments del capital immobiliari, sinó rendes immobiliàries imputades, les que es computen com a conseqüència de la titularitat de béns immobles urbans, o drets de gaudi sobre aquests, no afectes a les activitats econòmiques i que no generen rendiments del capital immobiliari, a exclusió de l'habitatge habitual del contribuent i el sòl no edificat, segons l'article 85 LIRPF.

Es tracta d'un canvi de qualificació del qual no deriva un altre efecte que el còmput per la integritat a la base imposable del tribut de la renda imputada, sense que hi hagi cap tipus de renda deduïble.

Com a **rendiment íntegre** del capital immobiliari cal computar l'import que hagi de satisfer l'adquirent, el cessionari, l'arrendatari o el subarrendatari per tots els conceptes, incloent-hi, si escau, el corresponent a tots els béns cedits amb l'immoble sense comprendre l'IVA o, si escau, l'impost general indirecte canari¹⁷. Això significa que en els arrendaments o les cessions d'immobles arrendats tots els rendiments es consideren procedents del capital immobiliari.

Tractant-se de rendes en espècie provinents de l'arrendament o subarrendament d'immobles urbans, cal practicar un ingrés a compte que s'ha de sumar al valor de mercat de la renda en espècie per a computar el rendiment íntegre, tret que l'import ja s'hagi transferit al perceptor de la renda¹⁸.

Per a determinar el **rendiment net**, d'acord amb l'article 23.1 LIRPF, d'aquest import íntegre s'han de deduir:

Lectura recomanada

Quant a la noció de *rendiments íntegres del capital immobiliari*, podeu consultar els articles 22.1 LIRPF, l'article 61.3 del TRLRHL i els articles 6 a 8 i DT 1a. de l'RD legislatiu 1/2004, de 5 de març, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei del cadastre immobiliari.

Rendiments íntegres

Els rendiments íntegres del capital immobiliari inclouen l'import que es percep de l'adquirent o cessionari en els supòsits de constitució o cessió de dret; per exemple: la constitució d'un dret de superfície.

⁽¹⁷⁾Article 22.2 LIRPF.

⁽¹⁸⁾Articles 43 i 101 LIRPF.

a) Les **despeses necessàries** per a obtenir el rendiment net. En particular, es consideren despeses necessàries, entre d'altres, les següents:

- Interessos dels capitals aliens invertits en l'adquisició o la millora del bé, dret o facultat d'ús i gaudi de què procedeixin els rendiments i altres despeses de finançament, i també despeses de reparació i conservació de l'immoble. L'import total que cal deduir per aquestes despeses no pot excedir per cada bé o dret de la quantia dels rendiments íntegres obtinguts; és possible deduir l'excés en els quatre anys següents.
- Tributs i recàrrecs no estatals, taxes i recàrrecs estatals, sigui quina sigui la seva denominació, sempre que incideixin sobre els rendiments computats o sobre el bé o dret productor d'aquests rendiments i no tinguin caràcter sancionador.
- Saldos de cobrament dubtós.
- Quantitats reportades per tercers en contraprestació com a conseqüència de serveis personals (d'administració, vigilància o porteria).

Respecte a aquestes despeses, que es detallen en el desenvolupament reglamentari¹⁹, cal destacar la deduïbilitat dels saldos de cobrament dubtós i de les despeses financeres (interessos de capital aliens invertits), amb el límit dels rendiments íntegres.

⁽¹⁹⁾Article 13 RIRPF.

Els saldos de cobrament dubtós són deduïbles sempre que aquesta circumstància quedi prou justificada. S'entén complert aquest requisit quan el deutor es troba en situació de concurs o bé quan entre el moment de la primera gestió de cobrament feta pel contribuent i el d'acabament del període impositiu han transcorregut més de sis mesos, i no s'ha produït una renovació de crèdit. Quan un saldo dubtós és cobrat després d'haver-lo deduït, es computa com a ingrés en l'exercici en què es produeixi aquest cobrament.

Quant a les despeses de reparació i conservació, el Reglament precisa que són les fetes regularment amb la finalitat de mantenir l'ús normal dels béns materials, com pintar, arrebossar o arreglar instal·lacions; o les de substitució d'elements, com instal·lacions de calefacció, ascensor, portes de seguretat o d'altres.

Així mateix, el Reglament especifica altres despeses no previstes de manera expressa en la Llei: les ocasionades per la formalització de l'arrendament, subarrendament, cessió o constitució de drets i les de defensa de caràcter jurídic relatives als béns, drets o rendiments; l'import de les primes de contractes d'assegurança, tant si són de responsabilitat civil, incendi, robatori, trencament de vidres com de naturalesa anàloga; i les quantitats destinades a serveis o subministraments.

b) L'import de la deterioració dels béns dels quals provinguin els rendiments. Referent a aquestes **despeses d'amortització**, cal dir que són deduïbles tant si obeeixen a la deterioració de l'immoble generador de l'ingrés amb motiu de l'ús o el transcurs del temps, com en el supòsit de rendiments derivats de la titularitat d'un dret o facultat d'ús o gaudi, en la qual es dedueix en concepte de *depreciació*, amb el límit dels rendiments íntegres, la part proporcional del valor d'adquisició satisfet, en les condicions establertes pel Reglament.

Despeses d'amortització dels rendiments del capital immobiliari

Deixant al marge l'amortització d'immobles –deduïble quan anualment no passi d'aplicar el 3% sobre el més alt de dos valors, el cost d'adquisició satisfet o el valor cadastral, excloent-ne el valor del sòl–, per als béns mobles s'utilitza el sistema d'amortització per coeficients, d'acord amb la taula d'amortitzacions simplificades, mentre que respecte als drets el sistema és de coeficient fix si es tracta de drets vitalicis i de divisió del cost del dret pel nombre d'anys de durada, quan el dret té un termini de durada determinat (article 14 RIRPF).

Exemple

El Sr. Álvarez és propietari d'un pis destinat a lloguer d'habitatge, que li produeix una renda mensual de 300 euros. L'arrendatari, de 50 anys d'edat, deixa de pagar la renda mensual des del mes de setembre, per la qual cosa s'entaula la reclamació judicial corresponent. Les despeses derivades de l'habitatge en aquest exercici han estat les següents: comunitat de propietaris, 900 euros; tributs locals, 400 euros; i despeses jurídiques, 1.000 euros. El cost d'adquisició del pis va ser de 65.000 euros, dels quals 25.000 euros corresponen al valor del sòl.

El Sr. Álvarez ha d'incloure a la declaració de l'impost uns rendiments íntegres del capital immobiliari de 3.600 euros (300×12). Quant a les despeses deduïbles, es pot imputar les següents: 900 euros de comunitat de propietaris; 400 euros de tributs locals; 1.000 euros de despeses jurídiques i 1.200 d'amortització ($65.000 - 25.000 \times 3\%$). En total, les despeses deduïbles ascendeixen a 3.500 euros. Per tant, el rendiment net del capital immobiliari és de 100 euros. Així mateix, s'ha d'aplicar la reducció del 60% d'aquest rendiment net perquè es tracta d'un arrendament d'habitatge a una persona més gran de 30 anys ($100 \times 60\% = 60$ euros), de manera que en resulta un rendiment net reduït de 40 euros.

Respecte al saldo de cobrament dubtós per import d'1.200 euros (300×4), no es compleixen les condicions establertes per l'article 12 del RIRPF per a deduir-lo, ja que l'arrendatari no es troba en situació de concurs, ni entre el moment de la primera gestió de cobrament feta pel contribuent i el de la finalització del període impositiu han transcorregut més de sis mesos.

Per a integrar-lo a la base imposable, el rendiment net es computa, generalment, pel seu import total.

No obstant això, quan es tracta de **rendiments irregulars**, o bé perquè tenen un termini de generació superior a dos anys, o bé perquè es qualifiquen expressament com a obtinguts de manera notòriament irregular en el temps, per a integrar-los a la base imposable s'han de reduir en un 40%²⁰.

⁽²⁰⁾Article 23.3 LIRPF.

L'article 15 del RIRPF considera obtinguts de manera notòriament irregular, exclusivament i sempre que s'imputin en un sol període impositiu, els imports obtinguts pel traspass o la cessió del contracte d'arrendament de locals de negocis, les indemnitzacions percebudes de l'arrendatari, subarrendatari, etc. per danys i desperfectes en l'immoble i els imports obtinguts per la constitució o cessió de drets d'ús o gaudi de caràcter vitalici. A més, en cas que els rendiments irregulars es cobrin de manera fraccionada, només s'hi aplica la reducció del 40% si el període de generació duplica almenys el període de fraccionament.

En aquest tipus de rendiments del capital immobiliari, igual que succeeix amb els de el capital mobiliari i els rendiments d'activitats econòmiques, la reducció es practica sobre els rendiments nets, a diferència del que succeeix amb els rendiments del treball, en els quals la reducció es practica sobre els rendiments íntegres, la qual cosa resulta criticable.

Així mateix, cal tenir en compte la reducció dels rendiments nets del capital immobiliari procedents del **lloguer d'un habitatge**. Sobre això, l'apartat 2 de l'article 23 LIRPF estableix el següent:

"1r. En els supòsits d'arrendament de béns immobles destinats a habitatge, el rendiment net calculat d'acord amb el que disposa l'apartat anterior es redueix en un 50%.

Si es tracta de rendiments nets positius, la reducció només és aplicable respecte dels rendiments declarats pel contribuent.

2n. Aquesta reducció és del 100%, quan l'arrendatari tingui una edat compresa entre 18 i 35 anys i uns rendiments nets del treball o d'activitats econòmiques en el període impositiu superiors a l'indicador públic de renda d'efectes múltiples.

L'arrendatari ha de comunicar anualment a l'arrendador, en la forma que es determini reglamentàriament, el compliment d'aquests requisits.

Quan hi hagi diversos arrendataris d'un mateix habitatge, aquesta reducció s'ha d'aplicar sobre la part del rendiment net que proporcionalment correspongui als arrendataris que compleixin els requisits previstos en aquest número 2n".

A partir de l'1 de gener de 2011, la reducció del 50% passa a ser del 60% i en la reducció del 100% l'edat de l'arrendatari ha d'estar compresa entre 18 i 30 anys.

Aquest benefici tributari representa, sens dubte, un gran incentiu per al propietari persona física **arrendador d'habitatge**. No obstant això, és dubtosa l'efectivitat a l'hora d'incentivar també la declaració d'aquest tipus de rendes i, d'altra banda, en la nostra opinió, hauria d'haver anat acompanyada de mesures fiscals que incentivin, així mateix, l'arrendatari.

Per acabar, la LIRPF segueix mantenint la seva cautela tradicional a l'hora de tractar els rendiments del capital immobiliari generats com a conseqüència d'**operacions amb parents del contribuent**, inclosos els afins, fins al tercer grau. Una cautela que condueix a l'aplicació d'una norma de valoració en virtut de la qual el rendiment net que es pot computar no pot ser inferior a l'import de la renda immobiliària que correspondria imputar si no es generaven rendiments del capital immobiliari²¹. Cal dir, doncs, que ens trobem davant una norma de valoració que, en conseqüència, no admet cap prova en contra.

⁽²¹⁾ Article 24 LIRPF.

Exemple

La Sra. Núñez és propietària d'un pis que té llogat per a habitatge, des de fa tres anys, per una renda mensual de 900 euros, i percep de l'inquilí, de 40 anys d'edat, en acabar el contracte l'1 d'octubre, un import de 2.000 euros, a causa dels desperfectes ocasionats en l'immoble. Les despeses de comunitat dels nou primers mesos han ascendit a 800 euros i el cost d'adquisició del pis va ser de 50.000 euros, dels quals 20.000 euros corresponen al valor del sòl.

La Sra. Núñez ha d'incloure a la declaració un rendiment íntegre del capital immobiliari de 8.100 euros (900×9) més els 2.000 euros pels desperfectes ocasionats en l'immoble, que sumen un total de 10.100 euros.

Quant a les despeses deduïbles, cal incloure els 800 euros de comunitat més l'amortització corresponent, que en aquest cas és de 675 euros ($50.000 - 20.000 \times 3\% \times 9/12$). El total de despeses deduïbles, per tant, ascendeix a 1.475 euros.

Per tant, el rendiment net és de 8.625 euros ($10.100 - 1.475$).

La reducció per arrendament d'habitatge és de 5.175 euros ($8.625 \times 60\%$).

Mentre que la reducció per rendiment irregular dels desperfectes ocasionats en l'immoble és de 800 euros ($2.000 \times 40\%$).

Per tant, el rendiment net reduït del capital immobiliari que ha de declarar la Sra. Núñez és de 2.650 euros.

3.2.2. Rendiments del capital mobiliari

Els rendiments del **capital mobiliari** són els que provenen dels béns d'aquesta naturalesa i, en general, de la resta dels béns o drets no immobiliaris el titular dels quals és el contribuent que no estiguin afectes a activitats econòmiques exercides per ell mateix. Aquesta definició cal completar-la indicant que no tenen mai la consideració d'elements patrimonials afectes a una activitat econòmica els actius representatius de la participació en fons propis d'una entitat i de la cessió de capitals a tercers.

Després d'haver establert aquesta delimitació general, la LIRPF precisa a quin tipus de rendiment es refereix fent esment exprés d'un nombre abundant de supòsits concrets que s'agrupen en quatre **categories** de caràcter una mica general, segons el que disposa l'article 25 LIRPF.

El recurs a aquestes categories adquireix una gran importància, tenint en compte que la col·locació de capitals es pot fer mitjançant una gran varietat de negocis generats per uns mercats financers molt dinàmics i difícils de controlar, amb el que això comporta de possibilitat d'alterar la qualificació i el tractament fiscal de les rendes produïdes.

Per això, a més d'enumerar els supòsits més freqüents de rendiments del capital mobiliari, cal establir categories generals amb la finalitat d'evitar l'aparició d'opcions fiscals, i també els intents de convertir rendiments en guanys patrimonials. Aquests intents van ser molt freqüents en altres moments, de manera que la legislació ha reaccionat requalificant com a rendiments del capi-

Lectura recomanada

Y. Iglesias Torrens (2010). "La nueva regulación de la renta del ahorro". A: A. M. Delgado; R. Oliver (coords.). *La reforma del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas*. Barcelona: Bosch.

tal mobiliari algunes rendes que, en sentit estricte, mereixen la consideració de guanys patrimonials que reconduex la llei al tractament propi dels rendiments.

Per aquesta raó és convenient que ens detinguem en l'anàlisi de les quatre categories que agrupen els rendiments del capital mobiliari. Vegem-les:

a) Els rendiments obtinguts per la **participació en fons propis de qualsevol tipus d'entitat**, que es caracteritzen perquè tenen l'origen en la condició de soci, accionista o associat. Aquests rendiments, doncs, provenen dels beneficis, les utilitats o els fons en general d'un patrimoni en el qual s'intervé indirectament per mitjà de la participació directa en la persona jurídica que en tingui la titularitat²².

(22) Article 25.1 LIRPF.

S'inclouen en aquesta categoria tant els rendiments dineraris com en espècie i, en particular, els dividendes, les primes d'assistència a juntes i altres participacions en beneficis d'entitats, els rendiments de qualsevol tipus d'actius que facultin per participar en beneficis, vendes o ingressos i qualssevol altres utilitats derivades de la condició de soci, accionista o partícip (inclosa la distribució de la prima d'emissió d'accions o participacions) per l'excés entre l'import obtingut i el valor d'adquisició de les accions o participacions afectades.

A aquestes s'hi sumen, en funció de la qualificació expressa com a rendiments del capital mobiliari, les rendes derivades de la constitució o cessió de drets o facultats d'ús o gaudi sobre els valors o les participacions en els fons propis de l'entitat que abans tributaven com a increments o disminucions de patrimoni.

Una vegada delimitat d'aquesta manera el primer tipus de rendiments del capital mobiliari, convé advertir que no s'inclou en aquest grup el lliurament d'accions alliberades, que pot donar lloc al còmput d'un guany patrimonial quan es transmetin.

Fins a la Llei 35/2006, el rendiment íntegre procedent de la participació en fons propis d'entitats residents a Espanya no es computava pel seu import, sinó que s'havia de multiplicar per un percentatge establert legalment i que era del 140% (amb caràcter general) o del 125% o 100%.

L'aplicació d'aquesta regla donava lloc al còmput d'un rendiment íntegre incrementat amb la intenció de facilitar, posteriorment, l'aplicació d'un mètode singular de correcció de la doble imposició de dividendes per mitjà de la pràctica d'una deducció en la quota que, en general, era del 40% de l'import del rendiment íntegre percebut efectivament pel contribuent, del 25% o del 0%.

Per acabar, hem d'assenyalar que en cas que els rendiments que considerem s'obtinguin en espècie, per a calcular l'import íntegre cal sumar al seu valor de mercat l'ingrés a compte, tret que l'import d'aquest ingrés ja s'hagi transferit al receptor de la renda.

Exemple

El Sr. Gutiérrez obté els rendiments següents: un dividend percebut d'una societat domiciliada a Portugal per un import de 4.000 euros; una prima per assistència a

Exemple

Rendes derivades de la constitució o cessió de drets sobre valors són, per exemple, les rendes percebudes com a conseqüència de la constitució d'un usdefruit d'accions, o les que pugui rebre l'usufructuari per la cessió del seu dret a un tercer.

la junta general d'una societat espanyola de la qual és accionista per un import de 500 euros; un rendiment percebut d'una societat d'inversió mobiliària espanyola sotmesa al tipus reduït de l'IS per un import de 3.000 euros; uns dividendes percebuts d'una societat resident a Espanya de la qual és accionista per un import de 15.000 euros; i uns rendiments derivats d'una societat de garantia recíproca per un import de 8.000 euros.

El Sr. Gutiérrez ha d'integrar a la declaració de l'IRPF els rendiments següents del capital mobiliari: el dividend percebut de la societat portuguesa, 4.000 euros; l'import de la prima d'assistència a la junta general d'accionistes, 500 euros; el rendiment de la societat d'inversió mobiliària, 3.000 euros; els dividendes de la societat resident a Espanya, 15.000 euros; i, finalment, els rendiments de la societat de garantia recíproca, 8.000 euros.

El total de rendiments íntegres del capital mobiliari ascendeix a 30.500 euros.

D'altra banda, s'ha de tenir en compte l'exempció d'1.500 euros anuals prevista per als dividendes i les participacions en beneficis.

Tots els rendiments íntegres provinents de dividendes, primes d'assistència a juntes i participació en beneficis estan subjectes a retenció a compte de l'IRPF al percentatge del 19%, excepte el dividend percebut de l'estranger, que, si escau, pot haver suportat un impost a l'estranger i que, per això, el Sr. Gutiérrez tindria dret a la deducció en quota per doble imposició internacional.

b) Els rendiments obtinguts per la cessió a tercers de capitals propis definits com les contraprestacions del qualsevol tipus, independentment de la denominació o naturalesa que tinguin, dineràries o en espècie, com per exemple els interessos i qualsevol altra forma de retribució pactada per la cessió de capitals o per la transmissió, el reemborsament, l'amortització, l'intercanvi o la conversió de qualsevol classe d'actius representatius de la captació i l'ús de capitals aliens. Com a única excepció, s'estima que no hi ha rendiment del capital mobiliari en les transmissions lucratives per causa de mort del contribuïent d'aquests actius.

Els rendiments típics compresos en aquest grup són els interessos rebuts com a conseqüència de préstecs, dipòsits, comptes de tot tipus oberts en entitats financeres, etc. Però com les operacions de cessió a tercers o la col·locació de capitals es poden articular des de formes jurídiques molt variades, considerant que els rendiments típics del capital mobiliari se sotmeten als sistemes de retenció a compte i als mecanismes d'obtenció d'informació que tenen associats, els mercats financers van crear ben aviat nombrosos productes encaminats a transformar els rendiments en plusvàlues per a reconduir les rendes corresponents al tractament dels guanys patrimonials.

I a aquest tipus d'actuacions que no val la pena valorar des de la perspectiva legal, el legislador hi va respondre a partir de la Llei de règim fiscal de determinats actius financers (Llei 14/1985) mitjançant successives operacions de requalificació legal de rendes que van arrossegar la majoria de les generades per aquells productes financers cap al tractament com a rendiments de caràcter mobiliari, de caràcter implícit, explícit o mixt.

Aquest procés de requalificació s'ha portat fins a l'extrem en la LIRPE, que considera com a rendiments del capital mobiliari els provinents de qualsevol tipus de cessió a tercers de capitals propis, fins i tot els que deriven de la transmissió, el reemborsament, l'amortització, l'intercanvi o la conversió de qualsevol

Lectura recomanada

Sobre la noció de *rendiments obtinguts per la cessió a tercers de capitals propis*, podeu consultar l'apartat 2n. de l'article 25 LIRPE.

classe d'actius representatius de la captació o l'ús de capitals aliens, quan en la legislació anterior les rendes, en el cas dels actius amb rendiment explícit, rebien el tractament d'increments o guanys de patrimoni.

Així doncs, malgrat que la distinció entre les diverses classes d'actius no ha desaparegut, ni ho han fet els requisits que tendeixen a facilitar el control tributari de les operacions amb actius de rendiment implícit²³, se n'ha unificat el tractament, de manera que en tot cas donen lloc a rendiments del capital mobiliari.

⁽²³⁾Articles 91 i 92 RIRPF.

La qualificació com a rendiments del capital mobiliari dels procedents de tot tipus d'actius financers ha significat una novetat important perquè ha fet possible la compensació dels rendiments negatius amb altres rendiments positius del capital mobiliari, fins i tot quan els saldos negatius provenen dels actius amb rendiment implícit, tret que es tracti de pèrdues derivades d'actius financers homogenis adquirits pel contribuent en els dos mesos anteriors o posteriors a les transmissions. En aquest cas, aquest rendiment negatiu s'integra a mesura que es transmetin els actius financers que continuen en el patrimoni del contribuent.

Supòsits de rendiments del capital mobiliari

A manera purament d'exemple, la LIRPF al·ludeix a alguns dels rendiments d'aquesta classe més habituals, i esmenta els següents:

- a) Els rendiments procedents de qualsevol tipus d'instrument de gir (lletres de canvi, pagarés, bons), fins i tot els originats per operacions comercials, però en aquest cas només des que s'endossin o es transmetin per una causa diferent de la del pagament de proveïdors. Com que obeeixen a operacions comercials i manquen de causa financera, no tenen la consideració de rendiment de capital mobiliari les contraprestacions obtingudes pel contribuent per l'ajornament o fraccionament del preu de les operacions fetes en l'exercici de la seva activitat econòmica habitual, que, si escau, serà rendiment d'aquesta (article 25.5 LIRPF).
- b) Les contraprestacions de comptes de tot tipus en entitats financeres, incloses les basades en actius financers.
- c) Les rendes d'operacions de cessió temporal d'actius amb pacte de recompra.
- d) Les rendes satisfetes per entitats financeres a conseqüència de cessions de crèdits de la seva titularitat.

El rendiment íntegre derivat de les cessions a tercers de capitals propis es computa per l'import percebut, excepte el cas de transmissió, reemborsament, amortització, intercanvi o conversió de valors, en els quals es computa com a rendiment la diferència entre el valor de l'operació de què es tracti i el valor d'adquisició o subscripció.

Si el rendiment se satisfà en espècie, per a calcular l'import íntegre cal sumar al seu valor de mercat l'ingrés a compte, tret que aquest import ja s'hagi transferit al perceptor de la renda.

Exemple

La Sra. Mínguez adquireix un pagaré d'empresa per 30.000 euros, que ha comprat l'1 de setembre. Les despeses d'aquesta adquisició van ascendir a 250 euros. L'1 de novembre de l'any següent transmet el pagaré per un import de 33.000 euros.

La Sra. Mínguez ha d'incloure a la declaració el següent rendiment del capital mobiliari: el valor de transmissió del pagaré (33.000) menys el valor d'adquisició (30.000 + 250). En resulta un rendiment íntegre del capital mobiliari de 2.750 euros.

Es tracta d'un actiu financer amb rendiment implícit, en el qual la diferència entre l'import obtingut en la transmissió i el lliurat en la subscripció o compra constitueix el rendiment d'aquest actiu, tenint en compte les despeses d'adquisició i alienació. Així mateix, no cal oblidar que aquest actiu financer està subjecte a retenció a compte del 18% sobre una base de retenció de 3.000 euros, ja que no es tenen en compte per a aquesta base de retenció les despeses d'adquisició.

c) El tercer tipus de rendiments del capital mobiliari són els rendiments procedents d'operacions de capitalització, de contractes d'assegurances de vida o invalidesa i de rendes derivades de la imposició de capitals, tant si són de caràcter dinerari com rebuts en espècie, sempre que no provenguin indirectament del treball personal i, per tant, calgui considerar-los rendiments d'aquesta naturalesa²⁴.

No es consideren rendiments del capital mobiliari, sinó que han de tributar com a guanys o pèrdues patrimonials, les prestacions derivades d'assegurances de danys i accidents.

Aquests rendiments, que en la normativa anterior moltes vegades tenien la consideració d'incrementos i disminucions patrimonials i, per tant, s'han requalificat expressament com a rendiments del capital mobiliari, plantegen el problema principal de determinar-ne la quantitat. De manera que hem d'advertir que l'import íntegre es determina de manera diferent segons com es percep el rendiment de l'assegurança o de l'operació de capitalització de què es tracti.

Manera de percebre el rendiment

Si es perceben com a capital diferit, l'import del rendiment íntegre és determinat per la diferència entre el capital rebut i l'import de les primes satisfetes. En el cas de les rendes immediates, vitalícies o temporals no adquirides en virtut de la successió, es considera rendiment del capital mobiliari un percentatge de l'anualitat percebuda variable en funció de l'edat del perceptor o de la durada de la renda, respectivament.

Exemple

Són rendiments en espècie els regals que fan les entitats financeres a certs dipositants o adquirents d'actius financers, o els premis no dineraris com a conseqüència de sortejos entre els titulars de llibretes, etc.

⁽²⁴⁾Article 25.3 LIRPF.

Exemple

El Sr. Méndez, de 64 anys d'edat, contracta amb una companyia d'assegurances mitjançant el lliurament d'una prima única de 600.000 euros, el dret a percebre una renda vitalícia immediata de 400 euros mensuals. El contracte es formalitza l'1 de gener.

En aquest cas, l'import de l'anualitat que percep el Sr. Méndez en l'exercici ascendeix a 4.800 euros (400×12). El rendiment de capital mobiliari ascendeix, per tant, a 1.152 euros ($4.800 \times 24\%$), atès que el receptor té entre 60 i 65 anys.

Com que el Sr. Méndez té 64 anys en el moment de constituir la renda, el percentatge sobre l'anualitat que es considera rendiment de capital mobiliari és del 24%, i s'integra a l'exercici una quantitat de 1.152 euros com a rendiments de capital mobiliari i així successivament en la resta dels anys fins a la defunció del contribuïent. Finalment, cal tenir en compte que aquest rendiment de 1.152 euros està subjecte a retenció a compte del 19%.

D'altra banda, en el cas de rendes diferides, vitalícies o temporals no adquirides en virtut de successió, a l'import resultant d'aplicar aquells percentatges variables sobre les anualitats percebudes cal sumar-hi la rendibilitat obtinguda fins a la constitució de la renda, la qual es determina per la diferència entre el valor actuarial que té i l'import de les primes satisfetes, que es reparteix linealment entre els deu primers anys de cobrament²⁵.

(25) Article 18 RIRPF.

Finalment, en cas d'extinció de les rendes vitalícies o temporals no adquirides en virtut de successió, per exercici del dret de rescat, la quantitat del rendiment es determina sumant a l'import del rescat les rendes ja percebudes, sempre que no hagin tributat com a rendiments del capital, i restant-hi les primes satisfetes.

A les regles anteriors se n'hi afegixen altres de més específiques per a prestacions de jubilació i invalidesa percebudes en forma de renda per beneficiaris d'assegurances que no donen lloc a rendiments del treball²⁶, i també per als casos en què la renda s'ha rebut per donació o altres negocis jurídics a títol gratuït entre vius.

(26) Article 19 RIRPF.

d) I ja per acabar, vegem **altres rendiments del capital mobiliari** de caràcter absolutament heterogeni, entre els quals hi ha els següents: els derivats de la propietat intel·lectual que no pertanyi a l'autor; els de la propietat industrial no afecta a activitats econòmiques; els de l'arrendament de béns mobles, negocis i mines; i els rendiments provinents de la cessió del dret d'imatge o del consentiment o l'autorització per a utilitzar-ho.

Com podem observar, en alguns d'aquests supòsits en realitat ens trobem davant rendiments mixtos, en els quals a les prestacions de capital s'hi sumen prestacions personals, per la qual cosa es poden reconduir a la categoria dels rendiments de les activitats econòmiques. Amb tot, s'entén que prevalen les prestacions de capital, motiu pel qual legalment es qualifiquen com a *rendiments precedents d'aquest capital*.

A causa que són rendiments bastant difícils d'identificar, sembla que tan sols cal aclarir que el rendiment derivat de la cessió del dret d'imatge o del consentiment o l'autorització per a utilitzar aquest dret que s'ha de computar aquí només és el que s'abona directament a la persona física que n'és titular, perquè si l'explotació econòmica d'aquest dret s'hagués cedit a una altra persona o entitat s'hi aplicaria la qualificació de *renda imputada*, i en aquest cas tindria el tractament que preveu el complex article 92 LIRPF.

Exemple

La Sra. Páez és autora d'una creació literària, edita la seva pròpia obra i obté per aquest concepte una quantitat de 30.000 euros. Així mateix, és autora d'un llibre l'explotació del qual va cedir a un editor, i rep a canvi una remuneració de 6.000 euros. Finalment, percep els drets d'autor del seu pare, ja mort, que la Societat General d'Autors i Editors li liquida per un import de 5.000 euros.

En aquest cas, els rendiments percebuts (30.000 euros) per la Sra. Páez formen part de l'activitat econòmica feta pel contribuent.

Respecte a la cessió de l'explotació de la seva obra a l'editor, l'import obtingut (6.000 euros) es qualifica com a *rendiment del treball*.

Finalment, els rendiments percebuts de la Societat General d'Autors i Editors (5.000 euros) tributen com a rendiment del capital mobiliari i estan subjectes a retenció a compte del 19%.

En els quatre tipus de rendiments del capital mobiliari que acabem d'examinar (rendiments obtinguts per la participació en fons propis de qualsevol tipus d'entitat, rendiments obtinguts per la cessió a tercers de capitals propis, rendiments procedents d'operacions de capitalització i de contractes d'assegurances de vida o invalidesa i de rendes derivades de la imposició de capitals, i altres rendiments del capital mobiliari) es computa com a rendiment íntegre l'import de les prestacions obtingudes pel contribuent, exceptuant-ne el cas de les rendes vitalícies, en les quals el **rendiment íntegre** que cal computar és el resultat d'aplicar percentatges variables a les anualitats percebudes.

A més, en tots els casos si el rendiment és en espècie, cal sumar al valor de la retribució en espècie l'import de l'ingrés a compte, sempre que aquest ingrés no s'hagi transferit ja al perceptor.

A partir de l'import íntegre de cadascuna de les classes de rendiments del capital mobiliari, per a determinar el **rendiment net** es dedueixen exclusivament les despeses d'administració i dipòsit de valors negociables que repercuteixin les empreses de serveis d'inversió, les entitats de crèdit o altres entitats financeres, encara que en el cas de rendiments derivats de l'assistència tècnica o d'arrendament de béns, negocis o mines cal deduir dels rendiments íntegres les despeses necessàries per a obtenir-los i, si escau, l'import de la deterioració dels béns o drets d'on procedeixin els ingressos.

Aquest rendiment net es computa sencer a la base imposable, excepte en el cas dels rendiments de l'article 25.4 LIRPF quan tinguin un període de generació superior a dos anys o es qualifiquin pel reglament, en l'article 21, com a obtinguts de manera notòriament irregular en el temps. En aquests casos, s'aplica una reducció del 40%.

3.3. Rendiments d'activitats econòmiques

Donant una nova denominació a allò que tradicionalment s'ha anomenat *rendiments d'activitats empresarials i professionals*, la LIRPF identifica com a tercera classe de rendiments els provinents d'activitats econòmiques que, malgrat aquesta aparença de categoria unitària, es descomponen en la normativa reglamentària, ja que a l'hora de regular el règim de retencions reconeixen les categories anteriors de rendiments d'activitats professionals i d'activitats empresarials, juntament amb els quals prenen carta de naturalesa els rendiments d'activitats agrícoles i ramaderes.

Es consideren **rendiments d'activitats econòmiques**, segons l'article 27 LIRPF, els procedents del treball personal i del capital conjuntament, o només d'un d'aquests factors, que comporten per al contribuïent l'ordenació per compte propi de mitjans de producció i recursos humans, o bé de tots dos, amb la finalitat d'intervenir en la producció o en la distribució de béns o serveis.

De manera que ens trobem davant activitats productives caracteritzades per l'existència d'una organització, encara que sigui mínima, en la qual un subjecte integra de manera autònoma i per compte propi recursos materials i humans, i assumeix el resultat derivat de la producció de béns o serveis que ofereix al mercat.

Es tracta d'activitats que donen lloc a rendiments professionals, de les activitats agrícoles i ramaderes i, finalment, de la resta d'activitats econòmiques o, utilitzant la terminologia tradicional, empresarials. La distinció entre aquestes classes de rendiments és important, perquè el RIRPF estableix règims diferenciats respecte a les retencions a compte de les diferents classes de rendiments d'activitats econòmiques, i això obliga a definir els de caràcter professional i els de les activitats agrícoles o ramaderes perquè, per exclusió, quedin delimitats aquells que podem continuar denominant *rendiments empresarials*²⁷.

Per a delimitar negativament la categoria dels rendiments de les activitats econòmiques, cal tenir en compte que les rendes generades per l'arrendament d'immobles només s'inclouen en aquesta categoria quan es compleixen les dues condicions següents:

Lectura recomanada

Sobre les despeses i les reduccions per a determinar el rendiment net, podeu veure l'apartat 1r. de l'article 26 LIRPF.

Lectura recomanada

Quant a l'import de les retencions sobre els rendiments d'activitats econòmiques, podeu veure l'article 95 del RIRPF.

Exemple

Segons la LIRPF, són activitats econòmiques, a títol purament d'exemple, les extractives, de fabricació, comerç o prestació de serveis, incloses les d'artesanía, agrícoles, forestals, ramaderes, pesqueres, de construcció, mineres i l'exercici de professions liberals, artístiques i esportives.

⁽²⁷⁾Articles 95.2 i 4 RIRPF.

a) Que per al desenvolupament de l'activitat hi hagi com a mínim un local destinat exclusivament a dur a terme la seva gestió.

b) Que per a l'ordenació de l'activitat hi hagi com a mínim una persona treballant amb contracte laboral a jornada completa.

Aquesta és una regla que combat l'elusió i que es podria considerar raonable si no fos pels requisits (una mica excessius a parer nostre) formulats perquè aquestes rendes rebin el mateix tractament que les derivades de les activitats econòmiques.

En efecte, aquests requisits s'han endurit, ja que es demana que el treballador contractat per a l'organització de l'activitat ho sigui a jornada completa.

Finalment, per a completar la delimitació dels rendiments d'activitats econòmiques, cal tenir en compte que també es consideren com a tals els que procedeixen dels **elements patrimonials afectes** a aquestes activitats.

Per tant, convé establir aquesta noció, ja que, com hem dit en referir-nos al concepte de *rendiments del capital*, si els elements patrimonials són afectes a la realització d'activitats econòmiques generaran rendiments d'aquest tipus, mentre que els no afectes donaran lloc, si escau, a l'obtenció de rendiments del capital. I això és així al marge que el règim de deduïbilitat de les despeses associades a l'adquisició i a l'ús dels elements patrimonials és completament diferent si estan afectes o no a les activitats econòmiques.

Amb aquesta finalitat convé recordar que un element patrimonial es pot considerar **afecte a una activitat econòmica** quan, essent necessari per a l'activitat, s'hi destina exclusivament, excepte afecció parcial en el cas de béns divisibles i sense perjudici que en alguns casos s'admeti l'ús per a finalitats particulars, sempre que aquest ús sigui accessori o notòriament irrellevant.

Són béns afectes a una activitat econòmica²⁸:

⁽²⁸⁾Article 29 LIRPF.

a) Els immobles on s'exerceix l'activitat.

b) Els immobles destinats als serveis econòmics i socioculturals del personal al servei de l'activitat.

c) Qualsevol altres elements patrimonials necessaris per a l'obtenció dels rendiments respectius.

En sentit contrari, no es consideren afectes els béns següents:

a) Els béns destinats a l'ús particular del titular de l'activitat, com els d'esplai o esbarjo.

b) Els actius representatius de la participació en els fons propis d'entitats o de la cessió de capitals a tercers.

El contribuent ha de tenir la titularitat dels elements afectes, o bé perquè es tracta de béns privatis del titular de l'activitat o, en cas de matrimoni, comuns als dos cònjuges, o bé perquè aquesta titularitat comuna deriva del caràcter de bé com bé de guanys (en el règim econòmic de guanys) o de l'adquisició *pro indiviso* del bé (en el règim econòmic matrimonial de separació de béns).

I, a més, perquè el bé es pugui considerar afecte, ha d'estar inscrit en la comptabilitat o els registres de l'activitat que estigui obligat a portar el contribuent, ja que en cas contrari ha de provar que s'utilitza per a l'activitat econòmica.

Per acabar, hem d'indicar que, exceptuant els supòsits establerts pel reglament, qualsevol ús per a necessitats privades (fins i tot en dies o hores inhàbils durant els quals s'interrompi l'exercici de l'activitat) d'automòbils de turisme i els seus remolcs, ciclomotors, motocicletes, aeronaus o embarcacions esportives o d'esbarjo impedeix considerar-los com a béns afectes a les activitats econòmiques²⁹.

(29) Article 22 RIRPF

Després d'haver establert la noció dels rendiments de les activitats econòmiques, el càlcul es fa segons les normes de l'IS, que s'apliquen amb alguns matisos en el cas de l'estimació directa i l'estimació directa simplificada. Les normes, però, són radicalment diferents quan s'aplica l'estimació objectiva i ofereixen un resultat no comparable amb el de l'estimació directa.

Per aquest motiu, el càlcul dels rendiments de les activitats econòmiques cal estudiar-lo per separat per a cadascun dels règims de determinació de bases reconeguts per l'IRPF.

Amb tot, hi ha algunes **regles comunes en el càlcul dels rendiments** que bàsicament són les següents:

a) Els guanys i les pèrdues patrimonials que deriven d'elements afectes a activitats econòmiques no formen part del rendiment d'aquestes activitats, sinó que es calculen i reben el tractament que els és propi per naturalesa.

b) L'afectació d'elements patrimonials o la desafectació d'actius fixos pel contribuent no constitueix una alteració patrimonial, sempre que els béns o drets continuïn formant part del seu patrimoni. No obstant això, s'entén que no ha tingut lloc afectació si l'alienació dels béns o drets es produeix quan encara no han transcorregut tres anys.

Lectura recomanada

Pel que fa a les regles generals de càlcul del rendiment net, podeu veure l'article 28 LIRPF.

c) Si té lloc la cessió gratuïta de béns a tercers o destinats a l'ús o consum propis del contribuent, i fins i tot de contraprestació notòriament inferior a la del mercat, cal ajustar-se al valor normal de mercat dels béns i serveis, norma de valoració que no sembla admetre prova en contra.

D'aquesta manera, el càlcul del rendiment net d'activitats econòmiques varia notablement en funció del règim de determinació de bases que sigui aplicable entre els que preveu l'article 16 LIRPF.

En l'estimació directa normal, que s'aplica amb caràcter general a les activitats desenvolupades per persones físiques i per entitats amb règim d'atribució de rendes dels articles 86 i següents LIRPF, es parteix de l'**aplicació de les regles del TRLIS** que, no obstant això, reben una matisació en un doble sentit:

a) D'una banda, per a excloure determinats conceptes de la consideració de despesa deduïble.

b) D'una altra, per a limitar les possibilitats de considerar com a despeses les generades en operacions amb el cònjuge i els fills menors del contribuent que convisquin amb aquest.

Despeses deduïbles i no deduïbles (article 30.2 LIRPF)

No tenen la consideració de despesa deduïble les quantitats satisfetes i el valor comptable dels béns lliurats en concepte de donació en la mesura en què es destinin a aconseguir les finalitats pròpies de les entitats donatàries següents: les societats de desenvolupament industrial regional i les federacions esportives espanyoles, territorials d'àmbit autonòmic i clubs esportius.

Tampoc no són despeses deduïbles les aportacions a mutualitats de previsió social del mateix empresari o professional, excepte els professionals que facin aportacions a mutualitats que compleixin les condicions de l'apartat tercer de la disposició transitòria cinquena i de la disposició addicional quinzena de la Llei 30/1995, amb un límit de 3.005 euros anuals.

D'aquesta manera, es fa possible considerar com a despesa deduïble les quantitats abonades, en virtut de contractes d'assegurança concertats amb mutualitats de previsió social, per professionals no integrats al règim especial de la Seguretat Social dels treballadors per compte propi o autònoms quan actuïn com a alternatives al règim especial de la Seguretat Social, amb el límit anual de 4.500 euros. Així, en aquest punt s'equipara el règim tributari de les dues formes de previsió social.

D'altra banda, per a evitar possibles distribucions de rendes en el si d'unitats familiars, es limita la deducció de les despeses ocasionades per operacions amb el cònjuge i els fills menors del contribuent que convisquin amb ell, de manera que si presten el seu treball personal per a l'exercici de l'activitat, el titular només pot deduir com a despesa la contraprestació estipulada, amb el límit del valor de mercat, i també la Seguretat Social abonada quan hi hagi un contracte laboral amb afiliació al règim general de la Seguretat Social i treballin en l'activitat habitualment i amb continuïtat, i també quan convisquin amb el titular de l'activitat.

En aquest cas, l'import de les retribucions esmentades és rendiment del treball subjecte a retenció o ingrés a compte per al cònjuge i els fills menors del contribuent. En canvi, s'estableix un règim més flexible per a les remuneracions del cònjuge i dels fills del contribuent, ja que aquests poden deduir com a despesa la contraprestació estipulada, amb el límit del valor de mercat, i si no hi ha estipulació poden deduir el valor de mercat, amb la condició que l'import deduït com a despesa pel contribuent constitueixi un rendiment del capital del cònjuge o dels fills amb caràcter general. Aquesta regla no és aplicable en el cas de béns que són comuns als dos cònjuges.

Vegeu també

Podem veure l'apartat 2, "Mètodes de determinació de la base imposable".

Finalment, es consideren despeses deduïbles les primes d'assegurança de malaltia satisfetes pel contribuent en la part corresponent a la seva pròpia cobertura i a la del seu cònjuge i fills menors de 25 anys que convisquin amb ell, amb un límit màxim d'aquesta deducció de 500 euros per a cadascuna de les persones que acabem d'assenyalar.

Encara hi ha altres diferències pel que fa a la normativa reguladora de l'IS:

a) D'una banda, relatives al **termini per a compensar el resultat negatiu** de les activitats econòmiques, que és de quatre anys en l'IRPF enfront dels quinze que preveu el TRLIS.

b) D'altra banda, per a computar en l'IRPF el rendiment net d'activitats econòmiques generat en més de dos anys, o percebut de manera notòriament **irregular en el temps**³⁰, cal aplicar una reducció del 40% de l'import per a corregir l'efecte dels tipus progressius del tribut sobre rendes que tenen un caràcter irregular.

⁽³⁰⁾Article 26 RIRPF.

Ara bé, no és procedent aquesta reducció als rendiments que procedeixin de l'exercici d'una activitat econòmica que de manera regular o habitual obtingui rendiments amb un període de generació superior a dos anys o obtinguts de manera notòriament irregular en el temps.

c) A més, es preveu una **reducció del rendiment net** de les activitats econòmiques (article 32.2 LIRPF) que oscil·la entre els 4.080 euros i els 2.652 euros anuals, si es compleixen una sèrie de requisits.

Vegeu també

Podeu veure sobre aquest tema l'apartat 2.1.1, "Estimació directa normal".

4. Guanys i pèrdues patrimonials

4.1. Concepte de guanys i pèrdues patrimonials

Juntament amb els rendiments, integren la renda subjecta a l'IRPF els guanys i les pèrdues patrimonials, denominació que substitueix la ja consolidada d'*increments i disminucions de patrimoni* que s'utilitzava sense interrupció des de la Llei 44/1978.

Es consideren guanys i pèrdues patrimonials les **variacions en el valor del patrimoni** del contribuent que es posin de manifest amb motiu de qualsevol alteració en la composició del patrimoni, tret que es classifiquin legalment com a rendiments. Es tracta d'un concepte tan extraordinàriament ampli que s'ha hagut de completar amb l'esment d'una sèrie de supòsits en els quals la LIRPF considera que no s'altera la composició del patrimoni o que no es produeix el guany o la pèrdua patrimonials.

Els guanys i les pèrdues patrimonials es defineixen en termes molt amplis, la qual cosa obliga a establir una sèrie de **supòsits de no-subjecció** que permeten delimitar els que s'han d'integrar a la base imposable del tribut. En aquest sentit, convé recordar els punts següents:

a) La regla de no-subjecció establerta per a les rendes que estiguin subjectes a l'ISD, que determina l'exclusió del tribut de les incorporacions patrimonials o adquisicions sense contraprestació que ja hagin quedat sotmeses a aquell impost.

b) S'exclouen del gravamen com a guanys patrimonials les rendes fiscals derivades de la diferència entre el rendiment real d'una activitat econòmica i el que s'hagi de computar d'acord amb el règim d'estimació objectiva³¹.

⁽³¹⁾Article 31.2.2ª LIRPF.

c) També s'inclouen dins d'aquest concepte tots els supòsits que, encara que responen a les característiques d'aquest element de la renda, han estat requalificats expressament perquè rebin un tractament no com a guanys o pèrdues de patrimoni, sinó com a rendiments del capital mobiliari. Per exemple, la transmissió, el reemborsament, l'amortització i l'intercanvi o la conversió d'actius, com el deute públic o d'altres.

A més, en segon lloc, la LIRPF (en l'apartat 2 de l'article 33) recull una sèrie d'operacions en les quals, en considerar que hi ha certa proximitat amb la pura especificació de drets, no es considera que s'alteri la composició del patrimoni, de manera que mai no es produiran guanys ni pèrdues.

Supòsits en què no hi ha alteració en la composició del patrimoni

Es tracta de la divisió de la cosa comuna, la dissolució de la societat de guanys o extinció del règim econòmic matrimonial de participació i la dissolució de comunitats de béns o separació de comuns. Igualment, la disposició addicional segona del Reial decret llei 3/2000, de 23 de juny, també estableix que les operacions de préstec de valors que compleixin certs requisits no donen lloc a alteracions de patrimoni.

En aquests casos no es poden actualitzar els valors dels béns o drets rebuts, amb la qual cosa, en definitiva, no es fa més que diferir la tributació del guany patrimonial latent fins al moment en què es transmetin aquests béns o drets.

Exemple

Els Sr. Peláez són dos germans que van heretar dels pares fa deu anys una finca rústica la valoració de la qual a l'efecte de l'impost sobre successions i donacions va ascendir a 9.000 euros. En aquest exercici acorden dividir la finca en dues parcel·les iguals i cadascun s'adjudica en ple domini la part corresponent; en l'escriptura pública de divisió cada part es valora en 6.000 euros.

Estem davant un cas de divisió de la cosa comuna, que no comporta alteració de patrimoni. Per tant, no hi ha cap guany patrimonial que s'hagi de gravar en l'exercici, encara que hagi augmentat el valor de la finca, de manera que cadascun dels germans té una parcel·la el valor d'adquisició de la qual segueix essent de 4.500 euros i la data d'adquisició és la de fa deu anys.

Ara bé, en el moment en què qualsevol dels germans decideixi transmetre la seva parcel·la, és quan es produeix el guany o la pèrdua patrimonial corresponent amb el valor i la data d'adquisició esmentats.

Tampoc no hi ha guany patrimonial en les adjudicacions legals o judicials de béns o drets per causa diferent de la pensió compensatòria entre cònjuges que es produeixin amb motiu d'extinció del règim econòmic matrimonial de separació de béns. S'hi afegeix, a més, que en cap cas aquest supòsit no pot donar lloc a les actualitzacions dels valors dels béns o drets adjudicats.

Així mateix, tampoc no es considera que hi ha guany o pèrdua patrimonial en ocasió de les aportacions als patrimonis protegits constituïts a favor de persones amb discapacitat.

Als supòsits anteriors se n'hi sumen d'altres de naturalesa diversa i poc clara en els quals es considera que no hi ha guany o pèrdua patrimonials. El primer és el de les reduccions de capital, que en la normativa anterior del tribut s'assimilava al d'especificació de drets.

En qualsevol cas, reben un tractament molt semblant, considerant que no hi ha ni guany ni pèrdua, tret que la reducció de capital tingui per finalitat la devolució d'aportacions. En aquest cas, l'import d'aquesta o el valor normal de mercat dels béns o drets percebuts minora el valor d'adquisició dels valors afectats fins a anul·lar-los, i l'excés que en pot resultar tributa com a rendiment de capital mobiliari procedent de la participació en els fons propis de qualsevol tipus d'entitat, en la forma prevista per a la distribució de la prima d'emissió, llevat que aquesta reducció de capital produeixi beneficis no distribuïts, ja

Lectura recomanada

Quant als supòsits en què no hi ha guany o pèrdua patrimonial, podeu veure l'apartat 3 de l'article 33 LIRPF.

que llavors totes les quantitats percebudes tributen com a dividendes, primes d'assistència a juntes i participacions en els beneficis de qualsevol tipus d'entitat (article 25.1.a LIRPF).

En canvi, entenem que és diferent la naturalesa dels altres dos supòsits que s'agrupen amb les transmissions anteriors (les lucratives per causa de mort del contribuïent i les lucratives entre vius de les empreses o participacions, la titularitat de les quals està exempta en l'IP i dóna lloc a la reducció de la base imposable de l'ISD), que constitueixen veritables **supòsits d'exempció**, com el dels guanys patrimonials posats de manifest amb motiu de les donacions a favor de les entitats sense finalitats de lucre de la Llei 49/2002, de 23 de desembre, i altres fundacions i associacions declarades d'utilitat pública, la transmissió per més grans de seixanta-cinc anys o per persones en situació de dependència severa o de gran dependència de l'habitatge habitual i, per fi, el pagament dels deutes tributaris mitjançant béns que integren el patrimoni històric espanyol (art. 33.4 LIRPF).

Un altre supòsit d'exempció al qual cal referir-se és el dels guanys patrimonials que es posin de manifest en ocasió de la transmissió de les accions o participacions en empreses de nova o recent creació.

Es dedica a aquesta exempció la DA 34a. LIRPF, introduïda pel Reial decret llei 8/2011, d'1 de juliol, de mesures de suport als deutors hipotecaris, de control de la despesa pública i cancel·lació de deutes amb empreses i autònoms contrets per les entitats locals, de foment de l'activitat empresarial i impuls de la rehabilitació i de simplificació administrativa.

Segons aquesta disposició, estan exempts de tributar els guanys patrimonials derivats de la transmissió d'accions o participacions en empreses de nova o recent creació que compleixin determinats requisits, el valor total d'adquisició dels quals no excedeixi, per al conjunt d'entitats, de 25.000 euros anuals, ni de 75.000 euros per entitat durant tot el període de tres anys següents a la constitució de la societat.

L'entitat ha de revestir la forma de societat anònima, societat de responsabilitat limitada, societat anònima laboral o societat de responsabilitat limitada laboral. A més, no ha d'estar admesa a cotització en cap dels mercats regulats de valors. L'entitat ha de desenvolupar una activitat econòmica. En particular, no pot tenir per activitat principal la gestió d'un patrimoni mobiliari o immobiliari.

Cal, a més, que per a l'ordenació de l'activitat econòmica s'utilitzi, almenys, una persona ocupada amb contracte laboral i a jornada completa. L'import de la xifra dels fons propis de l'entitat no pot ser superior a 200.000 euros en els períodes impositius d'aquesta en els quals el contribuïent adquireixi les accions o participacions.

Les accions o participacions en l'entitat les ha d'adquirir el contribuïent o bé en el moment de la constitució de l'entitat o mitjançant una ampliació de capital en els tres anys següents a aquesta constitució, comptats de data a data, tot i que es tracti d'entitats ja constituïdes abans de l'entrada en vigor del Reial decret llei 8/2011.

La participació del contribuïent, juntament amb la que tinguin en la mateixa entitat el seu cònjuge o qualsevol persona unida al contribuïent per parentiu, en línia recta o col·lateral, per consanguinitat o afinitat, fins al tercer grau inclòs, no pot ser, durant cap dia dels anys naturals de tinença de la participació, superior al 40% del capital social de l'entitat o dels seus drets de vot. Finalment, cal que el temps de permanència de l'acció o participació en el patrimoni del contribuïent sigui superior a tres anys i inferior a deu anys, comptats de data a data.

Malgrat que es tracta essencialment d'autèntiques disminucions patrimonials, queden excloses del còmput com a tals a la base imposable de l'IRPF les no justificades, les que es deuen al consum, les ocasionades per transmissions lucratives per actes *inter vivos* o liberalitats i les que es deuen a pèrdues en el joc.

D'acord amb l'apartat 5 de l'article 33 LIRPF, a aquests supòsits se n'hi han sumat d'altres de naturalesa completament variada que tendeixen a eliminar la possibilitat d'acreditar pèrdues patrimonials per mitjà d'**operacions de recompra**, en les quals en un termini breu de temps es transmeten i tornen a adquirir béns o drets pel mateix preu o semblant, de manera que el valor del patrimoni del contribuent es manté constant, però s'acredita una pèrdua que cal compensar amb guanys eventuals.

Concretament, per això no es computen les pèrdues degudes a transmissions d'elements que tornen a ser adquirits pel mateix contribuent en el termini d'un any, o les derivades de la transmissió de valors o participacions negociables quan s'hagin adquirit valors homogenis en els dos mesos anteriors o posteriors, si es tracta de valors cotitzats, o bé d'un any, si no cotitzen.

Exemple

La Sra. Blázquez adquireix 2.000 participacions d'un fons d'inversió que cotitza en mercats oficials per un import de 30.000 euros. L'adquisició es va fer fa cinc anys. L'1 de setembre transmet la meitat de les participacions per 12.000 euros. L'1 d'octubre torna a adquirir 500 participacions del mateix fons d'inversió.

El valor de transmissió de les participacions és de 12.000 euros (1.000×12). El valor d'adquisició va ser de 15.000 euros (1.000×15). Per tant, s'ha originat una pèrdua patrimonial de 3.000 euros.

Com que en el termini d'un mes la Sra. Blázquez torna a comprar la meitat de les participacions transmeses (500 participacions), només es pot computar en l'exercici una pèrdua patrimonial de 1.500 euros i queda pendent de compensació la resta de la pèrdua, que no s'hi integrarà fins que no es transmetin les participacions que continuen en el patrimoni del contribuent.

Finalment, cal tenir en compte que aquesta pèrdua de 1.500 euros l'ha d'integrar la Sra. Blázquez a la seva base imposable de l'estalvi.

4.2. Regles per a determinar l'import

Coneguts els guanys i les pèrdues patrimonials sotmesos a l'IRPF, ara passem a fer referència a les regles per a determinar l'import, que, amb caràcter general, es dona:

- a) En les transmissions oneroses i lucratives, per la diferència entre els valors d'adquisició i de transmissió dels elements patrimonials.
- b) En la resta dels casos (per exemple, els guanys en joc i els premis no exempts), pel valor de mercat dels elements patrimonials o les parts proporcionals d'aquests elements.

Amb aquesta finalitat, si s'han fet millores en els elements patrimonials transmesos, cal distingir la part del valor d'alienació corresponent a aquestes millores.

Lectura recomanada

Sobre les regles per a determinar l'import dels guanys o de les pèrdues patrimonials, podeu consultar l'article 34 LIRPF.

⁽³²⁾ Apartat 1r. de l'article 35 LIRPF i article 40 RIRPF.

Per a aplicar les regles que acabem de veure, cal tenir en compte que, en el cas de les transmissions oneroses, el **valor d'adquisició** és la suma de l'import real pel qual s'ha fet l'adquisició, el cost de les inversions i les millores fetes i les despeses i els tributs inherents a l'adquisició, exclosos els interessos. Aquesta suma s'ha de minorar en l'import de les amortitzacions deduïbles fiscalment i, en tot cas, de l'amortització mínima³².

El valor d'adquisició no és objecte d'actualització, excepte el cas de béns immobles en els quals s'apliquen els coeficients establerts en la Llei de pressupostos generals de l'Estat³³. I hem d'advertir que aquest fet pot donar lloc al gravamen de plusvàlues o guanys purament nominals originats per la inflació, amb el risc d'infringir les exigències del principi constitucional de capacitat econòmica.

(33) Article 35.2 LIRPF.

D'altra banda, el **valor de transmissió** és l'import satisfet realment sempre que no sigui inferior al de mercat; en aquest cas cal prendre el valor de mercat. D'aquest valor cal deduir-ne les despeses i els tributs que graven la transmissió que ha satisfet qui transmet.

Les regles generals esmentades es concreten per als supòsits més habituals o que puguin produir més problemes, establint normes específiques de valoració que seria massa prolix analitzar ara amb detall i que, en definitiva, no fan sinó concretar els valors d'adquisició i transmissió per raó del tipus de béns transmesos (valors cotitzats, participacions en fons propis d'entitats no cotitzades o de societats transparents, etc.) o per causa de la naturalesa de l'operació que genera l'alteració patrimonial (aportacions no dineràries, indemnitzacions, permutes de béns o drets, etc.).

A manera d'exemple, podem assenyalar el contingut d'alguna de les normes específiques de valoració³⁴:

(34) Article 37 LIRPF.

1) Comencem per la que s'aplica en el cas de la transmissió d'**accions amb cotització oficial** en mercats secundaris, en les quals el guany o la pèrdua es computa per la diferència entre valor d'adquisició i transmissió determinats per la cotització que tingui en el mercat oficial en la data de la transmissió o el preu pactat, quan sigui superior al de la cotització. En principi, la transmissió de drets de subscripció no genera guany o pèrdua patrimonial, sinó que minora el preu d'adquisició de les accions, tret que l'import obtingut en la transmissió sigui superior al valor d'adquisició de les accions de les quals provenen els drets. En aquest cas, la diferència té la consideració de guany patrimonial en el període impositiu en què es produeix la transmissió d'aquests drets.

2) En el cas de la transmissió d'**accions i participacions no admeses a negociació** en mercats secundaris oficials, el guany o la pèrdua patrimonial es determina per la diferència entre el valor de transmissió i el valor d'adquisició

i, tret que el contribuent provi que l'import satisfet es correspon efectivament amb el qual haurien convingut dues parts independents en condicions normals de mercat, el valor de transmissió és el superior dels següents:

a) el valor teòric resultant del balanç corresponent a l'últim exercici tancat abans de la data de meritació de l'impost o

b) el resultat de capitalitzar al 20% la mitjana dels resultats dels tres exercicis socials tancats abans de la data de meritació de l'impost.

3) Quant al **traspàs de locals de negoci**, el guany patrimonial es computa al cedent per la quantitat que li correspongui pel traspàs. Quan el dret de transmissió s'ha adquirit mitjançant un import, aquest té la consideració de valor d'adquisició. Per contra, si l'arrendador participa en el preu del traspàs, aquesta participació té el caràcter de rendiment del capital immobiliari.

Exemple

Fa cinc anys el Sr. Rupérez va adquirir mitjançant traspàs el dret d'arrendament d'un local per un import de 15.000 euros, on exerceix la seva activitat comercial. En aquest exercici, cedeix el local en traspàs, essent la seva participació de 30.000 euros.

El Sr. Rupérez ha de declarar el guany patrimonial següent: la diferència entre el valor de transmissió (30.000 euros) i el valor d'adquisició (15.000 euros), és a dir, 15.000 euros.

Aquest guany patrimonial s'ha d'integrar a la base imposable de l'estalvi, ja que deriva de la transmissió d'un element patrimonial. En aquest cas, no són aplicables els coeficients d'actualització, ja que no es tracta de la transmissió d'un immoble. D'altra banda, la transmissió del dret de traspàs (element de l'immobilitzat intangible) està afecte a l'activitat econòmica que duu a terme el Sr. Rupérez.

4) En el cas d'**indemnitzacions o capitals assegurats per pèrdues o sinistres en elements patrimonials**, el guany o la pèrdua patrimonial es determina per la diferència entre la quota percebuda –o el valor de mercat dels béns, drets o serveis rebuts– i la part proporcional del valor d'adquisició corresponent al dany.

5) En la **permuta de béns i drets**, inclòs el bescanvi de valors, el guany o la pèrdua patrimonial es determina per la diferència entre el valor d'adquisició del bé o dret que se cedeix i el valor superior dels dos següents:

a) el valor de mercat del bé o dret lliurat, i

b) el valor de mercat del bé o dret que es rep a canvi.

6) Quan es tracta de la **transmissió d'elements patrimonials a canvi d'una renda vitalícia**, el guany o la pèrdua patrimonial és la diferència entre el valor actual financer actuarial de la renda i el valor d'adquisició dels elements patrimonials transmesos.

7) Posem ara un últim exemple que fa referència a un supòsit de particular rellevància: en les **transmissions d'elements patrimonials afectes** a activitats econòmiques es pren com a valor d'adquisició el valor comptable, sense perjudici de les especialitats establertes reglamentàriament respecte a les amortitzacions que en minoren el valor.

Una vegada indicades les regles per a determinar l'import dels guanys i les pèrdues patrimonials, cal tenir en compte que la normativa reguladora de l'IRPF, per evitar incórrer en cap tipus de retroactivitat, manté la vigència del règim transitori establert per als guanys patrimonials derivats d'elements patrimonials no afectes a activitats econòmiques adquirits abans del 31 de desembre de 1994³⁵.

(35)DT 9a. LIRPF.

Dit breument, aquest règim permet reduir l'import dels guanys patrimonials obtinguts en més de dos anys en un percentatge determinat (variable per a les diferents classes d'elements patrimonials) per cada any que continuïn en el patrimoni del contribuent que superi els dos anys.

Com a regla, l'import del guany o la pèrdua patrimonials s'integra a la base imposable del tribut. No obstant això, hi ha un règim especial d'**exempció per reinversió** aplicable als guanys patrimonials procedents de la transmissió de l'habitatge habitual, que exclou del gravamen els guanys patrimonials derivats de la transmissió de la residència habitual del contribuent, sempre que l'import total obtingut per la transmissió es reinverteixi d'una sola vegada o en un termini no superior a dos anys en l'adquisició o la rehabilitació d'un nou habitatge habitual. Si l'import reinvertit és inferior al total que s'ha rebut en la transmissió, només s'exclou de tributació la part proporcional del guany patrimonial obtingut corresponent a la quantitat reinvertida.

Lectura recomanada

Quant a l'exempció per reinversió en els supòsits de transmissió de l'habitatge habitual, podeu veure els articles 38 LIRPF i 41 del RIRPF.

Exemple

La Sra. Pascual ven el dia 1 de febrer de 2010 per 90.000 euros el seu habitatge habitual adquirit l'any 2006 per un import de 60.000 euros. Per aquesta adquisició la Sra. Pascual es va practicar deduccions en exercicis anteriors per un import de 15.000 euros. A la fi de març de 2010, compra un nou habitatge habitual per un import de 130.000 euros.

El valor de transmissió de l'habitatge habitual de la Sra. Pascual és de 90.000 euros i el seu valor d'adquisició actualitzat és de 64.308 ($60.000 \times 1,0718$). Per tant, el guany patrimonial és de 25.692 euros.

Aquest guany patrimonial està exempt de tributar, ja que ha reinvertit la totalitat de l'import d'alienació en un nou habitatge.

La base de deducció del nou habitatge comprat és el resultat de restar a l'import de la compra del nou habitatge (130.000 euros) l'import de les deduccions practicades en exercicis anteriors (15.000 euros) i el guany patrimonial exempt (25.692 euros). Per tant, aquesta base de deducció és de 89.308 euros.

Un règim semblant (encara que només determina el diferiment de l'impost) s'aplica als guanys patrimonials obtinguts pels socis o partícips de les denominades **institucions d'inversió col·lectiva** (els fons d'inversió).

Com a conseqüència de la transmissió de les accions, de les participacions o del reemborsament d'aquestes últimes, els socis o partícips obtenen un guany o una pèrdua patrimonial per la diferència de valor entre el valor d'adquisició i el valor de transmissió, però si l'import obtingut com a conseqüència del reemborsament o de la transmissió es destina a l'adquisició o la subscripció d'altres accions o participacions, no es computa el guany o la pèrdua patrimonial, i les noves accions o participacions conserven el valor i la data d'adquisició de les accions o participacions transmeses, sempre que es compleixin els requisits de l'article 94 LIRPF.

I ja per concloure l'anàlisi del règim dels guanys patrimonials, hem d'esmentar un supòsit particular: el de **guanys patrimonials no justificats**.

Reben aquesta consideració els béns o els drets la tinença, declaració o adquisició dels quals no es correspongui amb la renda o el patrimoni declarats pel contribuent, i també la inclusió de deutes inexistents a qualsevol declaració per aquest impost o per l'IP, o també el seu registre tant en els llibres com en registres oficials.

Els guanys patrimonials no justificats, l'import dels quals és el dels elements patrimonials o deutes, s'han d'integrar a la base liquidable general del període impositiu respecte al qual es descobreixin, tret que el contribuent provi en la mesura suficient que ha estat titular dels béns o drets corresponents des d'una data anterior a la del període de prescripció.

Es tracta d'un concepte problemàtic que ha generat molta polèmica. El fet d'incloure'l a la base liquidable de l'IRPF permet el tancament del tribut, atès que fa possible un control efectiu de les rendes sostretes a l'aplicació de l'impost que acaben apareixent en el patrimoni del contribuent quan no se'n pot establir l'origen.

Lectura recomanada

En relació amb la noció de *guanys patrimonials no justificats*, podeu consultar l'article 39 LIRPF.

5. Regles especials de valoració

Una vegada identificats els diferents components de la renda del contribuent que s'integren a la base imposable de l'IRPF, convé esmentar algunes regles especials de valoració de tots aquests components.

5.1. Rendes estimades

Si hi ha alguna discrepància entre l'Administració tributària i el contribuent sobre l'existència d'un fet imposable, en principi, la prova correspon a l'Administració. No obstant això, en determinats casos, la càrrega de la prova s'inverteix i es pressuposa que el fet imposable s'ha produït i que és el contribuent qui ha de destruir aquesta presumpció provant que no ha estat així.

D'aquesta manera, es **presumeixen retribuïdes**, llevat de prova en contra, les prestacions de serveis susceptibles de generar rendiments del treball o del capital³⁶.

⁽³⁶⁾Article 6.5 LIRPF.

Per tant, l'àmbit de la presumpció queda reduït als rendiments del treball i del capital, tant immobiliari com mobiliari. Som, a més, davant una presumpció *iuris tantum*, és a dir, que admet prova en contra aportada pel contribuent per a destruir aquesta presumpció.

És destacable que la Llei de l'impost ha separat el concepte d'*estimació de rendes* (article 6.5 LIRPF) de la seva valoració (article 40 LIRPF). Aquest últim precepte disposa que la valoració de les rendes estimades s'ha de fer pel **valor normal en el mercat**, que és la contraprestació que s'acorda entre subjectes independents i que, si es tracta de préstecs o cessió de capitals, és el tipus d'interès legal dels diners que hi ha en vigor l'últim dia del període impositiu.

Per tant, si no ha percebut res per una prestació del treball, el contribuent ho ha de demostrar; i si ha percebut retribució, però inferior al valor de mercat, ho ha de demostrar també.

En principi, és admissible qualsevol **mitjà de prova** admès en dret, en aplicació del principi de llibertat de prova i de lliure apreciació d'aquesta pel jutgador. Els principals mitjans de prova que es poden utilitzar són els següents:

- La comptabilitat de la societat, empresari o professional que pugui intervenir en l'operació; comptabilitat que, portada conforme als requisits exi-

gits per la normativa aplicable, pot acreditar tant l'absència de retribució com que aquesta retribució sigui inferior a la de mercat.

- Document públic, en el qual es reculli l'operació i el caràcter gratuït que té o l'import inferior al de mercat.
- Document privat, presentat davant organisme o funcionari públic o en general amb els requisits de l'article 1227 del Codi civil, en el qual es recullin els punts esmentats (per exemple, les actes de la junta general d'accionistes o els estatuts d'una societat).

5.2. Operacions vinculades

En primer lloc, cal indicar que també s'apliquen a l'IRPF les regles de valoració de les operacions vinculadas establertes en el TRLIS³⁷.

⁽³⁷⁾Article 16 TRLIS.

La LIRPF³⁸ disposa que la valoració de les operacions entre persones o entitats vinculades s'ha de fer pel **valor normal de mercat** que tenen, en els termes previstos en l'article 16 TRLIS.

⁽³⁸⁾Article 41 LIRPF.

L'article 16.3 TRLIS disposa que es consideren persones o entitats vinculades les següents:

- Una entitat i els seus socis o partícips.
- Una entitat i els seus consellers o administradors.
- Una entitat i els cònjuges o persones unides per relacions de parentiu, en línia directa o col·lateral, per consanguinitat o afinitat fins al tercer grau dels socis o partícips, consellers o administradors.
- Dues entitats que pertanyin a un grup.
- Una entitat i els socis o partícips d'una altra entitat, quan totes dues entitats pertanyin a un grup.
- Una entitat i els consellers o administradors d'una altra entitat, quan totes dues entitats pertanyin a un grup.
- Una entitat i els cònjuges o persones unides per relacions de parentiu, en línia directa o col·lateral, per consanguinitat o afinitat fins al tercer grau dels socis o partícips d'una altra entitat quan totes dues entitats pertanyin a un grup.
- Una entitat i una altra entitat en la qual participa la primera indirectament en, almenys, el 25% del capital social o dels fons propis.
- Dues entitats en les quals els mateixos socis, partícips o els seus cònjuges, o persones unides per relacions de parentiu, en línia directa o col·lateral, per consanguinitat o afinitat fins al tercer grau, participin, directa o indirectament en, almenys, el 25% del capital social o els fons propis.
- Una entitat resident en territori espanyol i els seus establiments permanents a l'estranger.
- Una entitat no resident en territori espanyol i els seus establiments permanents al territori esmentat.

- Dues entitats que formin part d'un grup que tributi en el règim dels grups de societats cooperatives.

En els supòsits en els quals la vinculació es defineixi en funció de la relació socis o partícips entitat, la participació ha de ser igual o superior al 5%, o al 1% si es tracta de valors admesos a negociació en un mercat regulat. L'esment als administradors ha d'incloure els de dret i els de fet.

Hi ha grup quan una entitat té o pot tenir el control d'una altra o unes altres segons els criteris establerts en l'article 42 del Codi de comerç, amb independència de la seva residència i de l'obligació de formular comptes anuals consolidats.

En qualsevol cas, és important destacar que, perquè hi hagi operació vinculada, cal que almenys una de les parts sigui una societat. Queden, per tant, fora del concepte d'*operacions vinculades* aquelles en què totes les parts són persones físiques: els és aplicable, si escau, la presumpció d'onerositat de l'apartat anterior referit a l'estimació de rendes.

Cal tenir present que l'article 16 TRLIS ha estat reformat per la Llei 36/2006, de 29 de novembre, de mesures per a la prevenció del frau fiscal. Aquest precepte, en les operacions vinculades, exigeix valorar a preus de mercat, en la imposició societària, amb independència dels criteris valoratius emprats en la comptabilització. Per tant, l'ajust és obligatori per als contribuents i pot ser constitutiu d'infracció i sanció en cas que no es compleixin correctament les obligacions documentals a les quals es refereix l'article 16.2 TRLIS i no ho regularitzi l'Administració.

Per tant, convé no oblidar que som en presència d'una **regla de valoració de compliment imperatiu**, contra la qual no és possible cap prova en contra.

La reforma esmentada operada en l'article 16 TRLIS té dos objectius fonamentals. En primer lloc, determinar clarament la valoració d'aquestes operacions segons preus de mercat, de manera que s'enllaça amb el criteri comptable que és aplicable. En aquest sentit, el preu d'adquisició pel qual s'han de registrar comptablement aquestes operacions s'ha de correspondre amb l'import que seria acordat per persones o entitats independents en condicions de lliure competència. És a dir, pel mateix valor de mercat, si hi ha un mercat representatiu o, si no n'hi ha, pel derivat d'aplicar determinats models i tècniques d'acceptació general i en harmonia amb el principi de prudència.

En definitiva, el règim fiscal de les operacions vinculades recull el mateix criteri de valoració que l'establert en l'àmbit comptable. En aquest sentit, l'Administració tributària pot corregir aquest valor comptable quan determini que el valor normal de mercat difereix del que han acordat les persones o entitats vinculades, amb regulació de les conseqüències fiscals de la possible diferència entre tots dos valors.

El segon objectiu de la reforma feta en l'article 16 TRLIS és adaptar la legislació espanyola en matèria de preus de transferència al context internacional, en particular a les directrius de l'OCDE sobre la matèria i al Fòrum Europeu sobre Preus de Transferència, en vista del qual s'ha d'interpretar la normativa modificada. D'aquesta manera s'homogeneïtza l'actuació de l'Administració tributària espanyola amb els països del nostre entorn i al mateix temps es dota les actuacions de comprovació de més seguretat, ja que es regula l'obligació que té el subjecte passiu de documentar la determinació del valor de mercat que s'ha acordat en les operacions vinculades en les quals intervé.

Així doncs, és obligatori valorar a preu de mercat les operacions fetes pels socis persones físiques (amb almenys una participació del 5% si l'entitat no cotitza o 1% si cotitza) amb les societats en les quals té participacions, pels administradors i les societats, o les operacions de cònjuges i familiars, en línia directa

o col·lateral, per consanguinitat o afinitat, fins al tercer grau inclusivament, de socis i administradors amb les entitats de les quals siguin socis o que administrin.

Quan el valor convingut per les parts no coincideixi amb el valor de mercat, a més d'ajustar a aquest valor l'operació (una venda, la prestació de serveis laborals o professionals, uns interessos de préstecs o un lloguer), també cal tenir en compte el denominat **ajust secundari**.

Exemple

El Sr. Martínez és soci d'una societat en la qual té una participació del 80% i a la qual presta serveis laborals per 30.000 euros, els quals tenen un valor de mercat de 50.000 euros.

L'ajust primari és de 20.000 euros en els rendiments del treball de l'IRPF del soci i de 20.000 euros en la societat, incrementant les despeses de personal.

Quant a l'ajust secundari, cal tenir en compte que es produeix un desplaçament patrimonial de 20.000 euros a favor de la societat (aquesta guanya 20.000 euros en pagar 30.000 euros per serveis que valen 50.000 euros, i el soci treballador perd 20.000 euros, que deixa de cobrar a la societat). Aquest ajust es divideix per dos: per la part del que es correspon amb el percentatge de participació del soci (80%, és a dir, 16.000 euros), per a la societat constitueix una renda que tributa en l'impost de societats i, per al soci no és despesa deduïble perquè es presumeix, llevat de prova en contra, que és una liberalitat.

La Sra. Álvarez és sòcia d'una societat en la qual té una participació del 80% i a la qual presta serveis laborals per 50.000 euros, els quals tenen un valor de mercat de 30.000 euros.

L'ajust primari és de menys despesa de personal en l'entitat i menys rendiments del treball en la persona física.

I l'ajust secundari és el següent: els 16.000 euros corresponents al 80% de participació de la sòcia es consideren dividendes per a ella, amb dret a l'exempció de 1.500 euros, i per a la societat és retribució de fons propis (no deduïbles, per tant); els 4.000 euros restants són una utilitat derivada de la condició de sòcia (aquesta part no té dret a l'exempció per dividendes), i per a la societat també es considera com a retribució de fons propis (no deduïble).

El desplegament reglamentari d'aquesta normativa s'ha produït per mitjà del Reial decret 1793/2008, de 3 de novembre, pel qual es modifica el Reglament de l'impost de societats, aprovat pel Reial decret 1777/2004, de 30 de juliol.

Aquest reial decret recupera el benefici fiscal dels professionals, en establir en el nou article 16.6 RIS que l'obligat tributari pot considerar que el valor convingut coincideix amb el valor normal de mercat quan es tracti d'una prestació de serveis per un soci professional, persona física, a una entitat vinculada que presta serveis professionals, sempre que es compleixin una sèrie de requisits.

Aquests requisits són els següents:

Requisits de l'entitat: ha de ser una empresa de dimensió reduïda, amb més del 75% dels ingressos provinents d'activitats professionals, ha de tenir mitjans materials i humans adequats i el resultat previ, abans de restar les retribucions dels socis, ha de ser positiu.

Requisits de les retribucions dels socis professionals: l'import conjunt de les retribucions ha de superar el 85% del resultat previ esmentat més amunt, l'ha de determinar la contribució dels socis a la marxa del despatx i la retribució de cada soci ha de superar el doble

del salari mitjà dels empleats que compleixin funcions anàlogues als socis o, si no n'hi ha, al salari mitjà dels declarants de renda.

5.3. Rendes en espècie

A part de la regla de valoració de les operacions vinculades i la de valoració de les rendes estimades, els problemes principals són els que susciten les rendes en espècie.

La valoració de les **rendes en espècie** és una categoria general, ja que tots els rendiments que s'integren a la base imposable de l'IRPF es poden satisfer en diners o es poden rebre en espècie. Per aquest motiu, ha calgut precisar-ne la definició i assenyalar que perquè tingui lloc aquest tipus de renda han de concórrer tres requisits:

- a) Hi ha d'haver ús, consum o obtenció de béns, drets o serveis de manera gratuïta o a un preu inferior al de mercat.
- b) L'ús dels béns, drets o serveis s'ha de fer amb finalitats particulars.
- c) Resulta irrellevant que la retribució en espècie comporti una despesa real per al pagador.

Encara que es tracti d'una categoria general, la regulació de les rendes en espècie s'ha enfocat sobretot des de la perspectiva dels **rendiments del treball**, i això explica que s'esmenti una sèrie de supòsits que, per diverses raons que estan relacionades en termes generals amb el seu contingut social perquè impliquen un benefici moderat i d'accés generalitzat per a un conjunt de treballadors, queden exonerats del gravamen.

Supòsits exonerats de gravamen

Els supòsits considerats en espècie exonerats de gravamen són els següents:

- a) Accions pròpies lliurades als treballadors, amb el límit de 12.000 euros anuals.
- b) Quantitats destinades a l'actualització, a la capacitació o al reciclatge del personal ocupat.
- c) Productes a preus rebaixats lliurats als treballadors en menjadors d'empresa o en econòmats de caràcter social.
- d) Ús dels béns destinats als serveis socials i culturals del personal ocupat, i també la contractació, directament o indirectament, del servei de primer cicle d'educació infantil amb tercers degudament autoritzats.
- e) Primes o quotes satisfetes per l'empresa en virtut d'un contracte d'assegurança d'accident laboral o de responsabilitat civil del treballador.
- f) Primes o quotes satisfetes a entitats asseguradores per a la cobertura del treballador en les condicions establertes reglamentàriament.
- g) Prestació del servei d'educació preescolar, infantil, primària, secundària obligatòria, batxillerat i formació professional, als fills dels empleats de centres educatius autoritzats.
- h) Quantitats satisfetes a les entitats encarregades de prestar el servei públic de transport col·lectiu de viatgers amb la finalitat d'afavorir el desplaçament dels empleats entre el

Lectura recomanada

Quant a la noció i les classes de rendes en espècie, podeu consultar els articles 42 LIRPF i del 43 al 48 del RIRPF.

seu lloc de residència i el centre de treball, amb el límit de 1.500 euros anuals per a cada treballador.

Als supòsits anteriors hi cal sumar els préstecs amb un tipus d'interès inferior al legal dels diners concertats abans de l'1 de gener de 1992 quan el principal s'hagi posat a la disposició del prestatari abans d'aquesta data (DA 2a. LIRPF).

Entrant ja en la **valoració de les prestacions en espècie**³⁹, el criteri general és el del valor normal en el mercat, que actua com a clàusula de tancament tenint en compte l'elevat nombre de regles específiques de valoració que també se centren en els rendiments del treball en espècie que estableixen distincions entre les diferents classes de rendes d'aquesta naturalesa.

⁽³⁹⁾Article 43 LIRPF.

Per tant, amb caràcter general, les rendes en espècie s'han de valorar pel **valor normal de mercat** que tenen. Ara bé, hi ha dificultats per a determinar aquest valor quan no hi ha un mercat organitzat i transparent dels béns i drets en què es concreta la prestació en espècie. Es podria utilitzar, per a determinar aquest valor, qualsevol mitjà de prova admès en dret, com el de la taxació pericial feta per un expert independent o la taxació pericial contradictòria, en cas de controvèrsia entre l'Administració i el contribuent.

Exemple

Les retribucions en espècie més habituals són l'ús o el lliurament de vehicles, préstecs a un tipus d'interès inferior al legal dels diners, manutenció, allotjament, viatges i accions similars, primes o quotes satisfetes en virtut de contractes d'assegurança, quantitats destinades a satisfer despeses d'estudi, contribucions satisfetes per promotors de plans de pensions, etc.

D'altra banda, no cal oblidar que, per la seva pròpia naturalesa, les rendes en espècie no poden ser objecte de retenció. Per això, en el cas de rendes en espècie que, si haguessin estat dineràries, haurien estat objecte de retenció (com, per exemple, en el cas dels rendiments del treball), s'estableix un sistema d'**ingressos a compte**, per a donar-hi un tractament fiscal anàleg.

La quantia de l'ingrés a compte és la que resulta d'aplicar el percentatge de retenció que correspon als rendiments del treball a la valoració de la retribució en espècie, i correspon fer-ho al pagador d'aquestes retribucions. El contribuent ha d'incloure en la seva renda, com a rendiment del treball, l'import de la valoració de la retribució en espècie més l'ingrés a compte.

No obstant això, no escau addicionar l'ingrés a compte en els supòsits següents:

- Quan no hi ha obligació de fer ingressos a compte sobre retribucions en espècie del treball, com és el cas de les contribucions satisfetes pels promotors de plans de pensions i de mutualitats de previsió social que redueixin la base imposable. L'article 102.2 RIRPF també ho aplica als plans de previsió social empresarial, ja que tenen el mateix tractament fiscal que els anteriors.
- Quan l'ingrés a compte ha estat repercutit al treballador. És a dir, si l'empresa que fa l'ingrés a compte el descompta al treballador del seu sou (l'empresa no assumeix a càrrec seu l'ingrés a compte), el valor de la retribució en espècie del treballador és exclusivament el que resulta de les normes de valoració de la llei.

Finalment, cal tenir presents una sèrie de **normes especials de valoració**. A continuació, farem referència a les més habituals.

a) Utilització d'habitatge. La valoració és l'import que resulta d'aplicar el 10% sobre el valor cadastral de l'habitatge, excepte en el cas dels immobles els valors cadastrals dels quals hagin estat revisats o modificats i entrat en vigor a partir de l'1 de gener de 1994; en aquest cas el percentatge aplicable sobre el

valor cadastral és del 5%. Si, en la data de meritació de l'impost, l'habitatge no té valor cadastral o aquest no ha estat notificat al titular, la valoració de la retribució en espècie és del 5% però del 50% del valor pel qual s'hagi de computar als efectes de l'impost sobre el patrimoni. Aquest últim valor és el més alt dels següents: preu d'adquisició, valor cadastral o valor comprovat per l'Administració. La valoració resultant no pot excedir del 10% de les altres contraprestacions del treball.

Perquè hi hagi retribució en espècie, s'ha de produir la utilització efectiva de l'habitatge. De manera que si es té habitatge assignat per l'empresa però no s'utilitza, no hi ha retribució en espècie.

Exemple

El Sr. Suárez és director financer de la societat La Generosa, SA. Ha percebut com a sou íntegre 90.000 euros i gaudeix, a més, de l'ús gratuït d'un habitatge, el valor cadastral del qual, que no ha estat objecte de revisió, és de 120.000 euros. La societat paga directament al propietari d'aquest habitatge pel lloguer 6.000 euros anuals. El tipus de retenció aplicable a les retribucions percebudes pel Sr. Suárez és del 35% i no li ha estat repercutit l'ingrés a compte.

La valoració fiscal per la utilització de l'habitatge és la següent: $10\% \times 120.000 = 12.000$ euros. El límit màxim de valoració fiscal és de: $10\% \times 90.000 = 9.000$ euros. La valoració fiscal que preval és de 9.000 euros. L'ingrés a compte és el següent: $35\% \times 9.000 = 3.150$ euros. L'import íntegre és el següent: $9.000 + 3.150 = 12.150$ euros. Després, el total del rendiment íntegre del treball és el següent: 90.000 (sou íntegre) + 12.150 (retribució en espècie) = 102.150 euros.

Si l'ingrés a compte hagués estat repercutit al Sr. Suárez, detraient-lo de les seves retribucions en metàl·lic, no caldria addicionar aquest ingrés a compte a la valoració fiscal de la retribució en espècie. De manera que el total del rendiment íntegre del treball seria el següent: 90.000 (sou íntegre) + 9.000 (retribució en espècie) = 99.000 euros.

b) Utilització o lliurament de vehicles automòbils. S'estableixen tres supòsits per a valorar aquesta renda en espècie:

- Lliurament del vehicle a l'empleat, és a dir, transmissió de la propietat. Es valora en el cost d'adquisició del vehicle per a l'empresa, inclosos les despeses i els tributs que gravin l'operació.
- Cessió d'ús del vehicle al treballador. El valor és el 20% anual del cost d'adquisició del vehicle per a l'empresa, inclosos les despeses i els tributs que gravin l'operació. En el cas que el vehicle no sigui propietat del pagador, aquest percentatge s'aplica sobre el valor de mercat, inclosos les despeses i els tributs inherents a l'adquisició, que correspondrien al vehicle si fos nou.
- Ús i lliurament posterior. La valoració del lliurament es fa tenint en compte la valoració resultant de l'ús anterior. Per tant, quan es lliura al treballador la propietat del vehicle, del qual prèviament se li havia fet cessió en ús, la valoració d'aquest lliurament és igual al cost d'adquisició del vehicle per a l'empresa menys l'import de les valoracions de les retribucions en espècie que se li hagin imputat abans per l'ús d'aquest vehicle.

c) Préstecs amb tipus d'interès inferiors al legal dels diners, concertats després de l'1 de gener de 1992. La valoració es fa per la diferència entre l'import dels interessos efectivament pagats i el que resulta d'aplicar l'interès legal dels diners vigents en el període impositiu. Per tant, hi ha una retribució en espècie per la diferència entre l'interès que efectivament ha satisfet el treballador cada any i el que hauria hagut de satisfer si el tipus d'interès del préstec que l'empresa va concedir al treballador hagués estat igual al tipus d'interès legal d'aquell any.

Activitats

Casos pràctics

1. En Pedro i la Lidia estan casats i són pares de tres fills. En Pedro és propietari d'una finca rústica a Toledo, que explota directament, i que li produeix una renda de 20.000 €, inclosos 7.000 € en concepte de cànon anual per la servitud de pastura que grava la finca.

La Lidia, per la seva banda, és propietària d'una finca urbana a Valladolid, que té una antiguitat de cinc anys. La finca la va heretar del seu pare. El segon pis d'aquesta finca constitueix l'habitatge habitual de la família i representa un 20% de la superfície total de la finca. La resta de pisos estan arrendats a persones més grans de 30 anys i en percepen una renda anual total de 8.000 €.

A la planta baixa, hi ha un local arrendat per 1.000 € mensuals (15% sobre el total de la finca). L'arrendatari d'aquest local ha traspasat el negoci l'1 de juny a un tercer per la quantitat de 20.000 €. La Lidia ha cobrat el 20% d'aquesta xifra en concepte de participació. Després del traspàs del local, se n'ha incrementat la renda en 300 € mensuals, als quals s'apliquen els impostos corresponents.

Totes les despeses de l'immoble de la Lidia ascendeixen a 5.500 €, distribuïts de la manera següent: IBI: 2.500 €; subministraments: 500 €; conservació: 600 €; manteniment de la façana: 1.500 €; i comissió de l'agència de lloguer: 400 €. Finalment, cal tenir en compte que el valor cadastral de l'immoble, a l'efecte de l'IBI, és de 400.000 €, dels quals 100.000 € corresponen al valor del sòl. Aquest valor cadastral no ha estat revisat des de l'1 de gener de 1994.

Calculeu els rendiments del capital immobiliari d'en Pedro i la Lidia, corresponents a l'IRPF de l'exercici.

2. En Luis és treballador d'una empresa i és acomiadat el 15 d'octubre. Quan acaba l'any, el 31 de desembre, aquest subjecte ha rebut les prestacions següents:

- Un sou de 18.000 euros.
- Prestacions familiars de la Seguretat Social per fill a càrrec per un valor de 1.000 euros.
- Una indemnització per acomiadament de 12.000 euros; el mínim obligatori previst en l'Estatut dels treballadors és de 10.000 euros.
- Una prestació com a beneficiari d'un pla de pensions per un valor de 15.000 euros.
- Lliurament gratuït d'accions de l'empresa per un valor de 5.000 euros.
- L'ús d'un habitatge de l'empresa, sense valor cadastral conegut, que va adquirir l'empresa per 180.000 euros.
- Una contribució de l'empresa a un pla de pensions per un import de 2.000 euros.

Tenint en compte que en Luis ha cotitzat 1.000 euros a la Seguretat Social, que li han retingut en concepte d'IRPF una quantitat de 3.500 euros, i que ha suportat unes despeses de 800 euros per despeses d'advocat derivats d'un litigi contra l'empresa per l'acomiadament, calculeu els rendiments nets del treball d'aquest subjecte.

3. La María, el 31 de desembre, ha obtingut els rendiments del capital següents:

- Pel lloguer d'un immoble de la seva propietat: 7.200 euros. La María ha finançat l'adquisició d'aquest immoble, que li va costar 200.000 euros i té un valor cadastral de 180.000 euros, i per aquest motiu ha pagat un total de 2.000 euros en concepte d'interessos al seu banc. La María també ha satisfet una quota per l'impost municipal sobre béns immobles (IBI) de 500 euros.
- Pel traspàs o la cessió del contracte d'arrendament d'un local de negoci: 100.000 euros.
- Per la constitució d'un usdefruit sobre unes accions de Repsol: 14.000 euros.
- Per la transmissió d'unes lletres del tresor, que havia adquirit per 10.000 euros: 8.000 euros.
- Per rendiments procedents d'una assegurança sobre la vida, en concepte de renda temporal immediata amb una durada de 12 anys: 13.000 euros.

Calculeu els rendiments del capital de l'IRPF de la Maria.

4. La Juana, el 31 de desembre, és titular de les rendes següents:

- Uns béns mobles percebuts com a conseqüència de la reducció de capital amb devolució d'aportacions feta per una societat anònima de la qual és sòcia. Aquests béns, amb un valor d'adquisició de 22.000 euros, tenen ara, en el moment de la reducció de capital, un valor de mercat de 24.000 euros.
- Per la transmissió d'unes accions, amb un preu d'adquisició de 12.000 euros, obté un total de 8.000 euros.

- En virtut d'una permuta de terrenys, la Juana transmet un terreny amb un valor d'adquisició de 100.000 euros i un valor de mercat de 130.000 euros, i en rep un altre amb un valor de mercat de 125.000 euros.
- Per la propietat d'un apartament a la muntanya, adquirit fa 15 anys per 100.000 euros i que ha acabat de pagar abonant els últims 5.000 euros. El valor cadastral actual, revisat, de l'apartament és de 65.000 euros, i l'impost sobre béns immobles és de 550 euros.

Calculeu els guanys i les pèrdues patrimonials i les rendes imputades de l'IRPF de la Juana.

Exercicis d'autoavaluació

Assenyalau la resposta correcta en cadascuna de les preguntes següents:

1. L'emissora de ràdio en la qual treballa el Sr. Mínguez s'ha compromès a facilitar-li allotjament a Barcelona i li ofereix tres alternatives. Quina és la més avantatjosa des del punt de vista fiscal per al Sr. Mínguez, és a dir, quina li comportarà una retribució més baixa?

- a) L'emissora arrenda un habitatge per 400 euros al mes, i en cedeix l'ús al Sr. Mínguez.
- b) El Sr. Mínguez arrenda un habitatge, per la qual cosa és ell qui tria l'habitatge i no l'emissora, i l'emissora li reemborsa l'import de l'arrendament, fins a un màxim de 400 euros.
- c) El Sr. Mínguez arrenda un habitatge, i l'emissora paga directament l'arrendament al propietari.

2. Perquè un contribuïent que determina el rendiment net de la seva activitat econòmica mitjançant l'aplicació del mètode d'estimació directa es pugui reduir aquest rendiment en 4.080 euros anuals, cal que compleixi, entre d'altres, les condicions següents:

- a) Si es tracta d'un contribuïent que calcula el rendiment net de la seva activitat econòmica mitjançant la modalitat simplificada, no s'ha d'aplicar la deducció en concepte de provisions i despeses difícils de justificar.
- b) No ha de percebre rendiments del capital en el període impositiu.
- c) El conjunt de despeses deduïbles corresponents a totes les activitats econòmiques no ha de superar el 30% dels rendiments nets de totes plegades.

3. El Sr. Fernández és propietari d'un habitatge que decideix llogar l'any que ve. Com que l'habitatge feia un temps que estava deshabitat, abans d'arrendar-lo, en aquest exercici, el pintor, hi instal·la radiadors elèctrics i el mobla. Paga 3.000 euros al pintor, 10.000 euros per la instal·lació dels radiadors i 5.000 euros pels mobles. A l'efecte de calcular el rendiment del capital immobiliari d'aquest exercici...

- a) són despeses deduïbles totes les despeses en què s'ha incorregut, encara que siguin prèvies a l'arrendament, ja que s'han fet per a la futura obtenció de rendiments del capital immobiliari.
- b) els 5.000 euros pagats pels mobles només són deduïbles amortitzant-los anualment, amb un màxim del 10%.
- c) com que les despeses deduïbles són superiors als ingressos i els rendiments del capital immobiliari no poden ser negatius, es pot compensar l'excés en els quatre anys següents.

4. La Sra. Rodríguez ha tingut un accident laboral i ha percebut una quantitat d'una assegurança d'invalidesa que va contractar fa uns anys. En el moment de presentar la declaració de l'IRPF, la Sra. Rodríguez encara no té el certificat acreditatiu del grau d'invalidesa, expedit per l'organisme competent.

- a) La quantitat percebuda té la consideració de rendiment del treball, ja que la causa de la invalidesa ha estat un accident laboral.
- b) Com que l'assegurança d'invalidesa la va contractar la Sra. Rodríguez, la quantitat percebuda té la consideració de rendiment del capital mobiliari.
- c) Quan la Sra. Rodríguez presenti la declaració de l'IRPF, ha de declarar la quantitat percebuda com un guany patrimonial.

5. Els rendiments derivats de l'elaboració d'obres literàries...

- a) sempre són rendiments del treball.
- b) no són rendiments del treball i s'han de qualificar com a rendiments d'una activitat professional quan l'autor editi i distribueixi les seves pròpies obres.
- c) han de qualificar com a rendiments d'una activitat professional quan l'autor no editi les seves obres ni hagi cedit el dret a explotar-les.

Solucionari

Casos pràctics

1. En relació amb els rendiments d'en Pedro, cal tenir present, en primer lloc, que la finca rústica de titularitat exclusiva d'en Pedro situada a Toledo està en explotació directa per ell mateix. De conformitat amb l'article 27 LIRPF, els rendiments derivats de la finca rústica són rendiments d'activitat econòmica i no rendiments del capital. Per tant, els 13.000 euros (20.000 – 7.000 = 13.000) són considerats rendiments d'activitats econòmiques i no rendiments del capital immobiliari.

Per contra, quant al dret de gallorsa, suposant que la part de la finca que es destina a pastura no està afectada a les activitats econòmiques d'en Pedro, no es tracta d'una activitat econòmica, sinó d'una renda derivada d'un dret real, motiu pel qual es considera un rendiment del capital immobiliari, segons el que disposa l'article 22 LIRPF. Per tant, els 7.000 euros són considerats rendiment del capital immobiliari.

Ara bé, si entenem que la part de la finca destinada a pastura està afectada a les activitats econòmiques d'en Pedro (per exemple, perquè també pastura en aquesta part de la finca el seu propi ramat), llavors, d'acord amb l'article 21 LIRPF, els rendiments s'han de considerar procedents d'activitats econòmiques.

Convé recordar que la LIRPF determina que els rendiments del capital s'imputen al titular civil, no dels rendiments, sinó dels elements patrimonials, béns o drets, dels quals aquells derivin.

Si analitzem els rendiments del capital immobiliari de la Lidia, cal subratllar, en primer lloc, que l'habitatge habitual (el segon pis de la finca urbana situada a Valladolid) no genera rendiments del capital immobiliari. L'article 85 LIRPF disposa que els immobles urbans generen un rendiment presumpte del 2% del valor cadastral (o de l'1,1% si aquest valor ha estat revisat des de l'1 de gener de 1994), excepte l'habitatge habitual, els locals afectes a l'exercici d'activitats econòmiques o els immobles que generen rendiments del capital immobiliari (bàsicament, els que estan arrendats).

Quant a la resta de pisos i el local arrendat, els rendiments íntegres del capital immobiliari ascendeixen a 22.100 euros (8.000 euros dels pisos i 14.100 euros del local). En el local llogat, són ingressos íntegres l'import total de les contraprestacions rebudes per la Lidia, exclòs l'IVA (article 22.2 LIRPF). Per tant, aquests ingressos ascendeixen a 14.100 euros: 5.000 euros de gener a maig (1.000×5) i 9.100 euros de juny a desembre (1.300×7).

En relació amb el traspàs del local, el propietari de l'immoble ha de computar com a ingressos íntegres del capital immobiliari les quantitats percebudes en concepte de participació en aquestes operacions (article 22.1 LIRPF). En aquest cas, $20.000 \times 20\% = 4.000$ euros. Per tant, els 4.000 euros rebuts per la Lidia, per la seva participació en el preu del traspàs, es consideren rendiment del capital immobiliari i tenen la consideració de rendiment irregular.

De manera que el total d'ingressos íntegres ascendeix a 26.100 euros.

Respecte a les despeses deduïbles (article 23.1 LIRPF), cal tenir present que hi ha una part no deduïble de les despeses que es descriu en l'enunciat: la part corresponent a l'habitatge habitual. Per tant, l'IBI deduïble és: $2.500 - (2.500 \times 20\%) = 2.000$ euros. Els subministraments deduïbles, igualment, són: $500 - (500 \times 20\%) = 400$ euros. I les despeses de conservació: $600 - (600 \times 20\%) = 480$ euros.

Les despeses relatives a la façana són deduïbles, ja que es tracta de despeses de manteniment i no de millores de l'immoble. Per tant, són deduïbles: $1.500 - (1.500 \times 20\%) = 1.200$ euros. D'altra banda, la comissió de l'agència de lloguer és deduïble íntegrament, és a dir, 400 euros.

Finalment, l'amortització de l'immoble és una despesa deduïble i, si escau, de la resta de béns cedits amb l'immoble, sempre que responguin a la depreciació efectiva (article 23.1.b LIRPF). Es considera que les amortitzacions compleixen el requisit d'efectivitat assenyalat anteriorment si no excedeixen, en el cas dels immobles, del resultat d'aplicar el percentatge del 3% sobre el més alt dels valors següents: el cost d'adquisició o el valor cadastral exclòs el valor del sòl. En el cas d'adquisicions d'immobles per herència o donació, només té la consideració de cost d'adquisició la part de les despeses i dels tributs inherents a l'adquisició que correspon a la construcció, i també totes les inversions i millores fetes. En el nostre cas, atès que no es desprèn de l'enunciat l'import d'aquestes últimes despeses, apliquem el valor cadastral. Per tant, l'import de la despesa d'amortització és: $(400.000 - 100.000) \times 0,03 \times 0,80 = 7.200$ euros.

El total de despeses deduïbles, d'aquesta manera, ascendeix a 11.680 euros.

A més, en els supòsits d'arrendament de béns immobles destinats a habitatge, el rendiment net, calculat per la diferència entre la totalitat dels ingressos íntegres i les despeses necessàries que tinguin la consideració de deduïbles, es redueix, per a llogaters més grans de 30 anys, en un 60% (article 23.2 LIRPF). Si aquesta diferència és una quantitat negativa o igual a zero, no correspon aplicar aquesta reducció.

Els rendiments íntegres dels habitatges arrendats ascendeixen a 8.000 euros. Aquests habitatges representen el 65% de la superfície total de la finca. Per trobar les despeses deduïbles que els corresponen, apliquem sobre el total de despeses el mateix percentatge. De manera que si al total de despeses (14.100 €) hi apliquem el percentatge de la superfície esmentat (65%) i hi sumem la part de la comissió de l'agència de lloguer que correspon als pisos ($400 \times 81,25\% = 325$ euros), obtenim les despeses deduïbles imputables als pisos. Atès que la suma d'aquestes despeses deduïbles (9.490 euros) supera l'import dels ingressos (8.000 euros), no escau aplicar-hi cap reducció.

Encara queda una altra reducció per aplicar. Quan el rendiment es produeix en un període de generació superior a dos anys o de manera irregular en el temps, cal aplicar-hi una reducció del 40% (article 23.3 LIRPF).

Entre aquests rendiments hi ha els imports obtinguts pel traspàs o la cessió del contracte d'arrendament de locals de negoci. En aquests supòsits, la quantitat que rep el titular de l'immoble, és a dir, el propietari de l'immoble, per la participació en el preu del traspàs, té la consideració de rendiment del capital immobiliari obtingut de manera notòriament irregular en el temps. D'altra banda, la quantitat que rep l'arrendatari pel traspàs o la cessió del contracte d'arrendament no constitueix rendiment del capital immobiliari, sinó guany patrimonial.

En definitiva, cal practicar sobre el rendiment de la participació en el traspàs del local una reducció del 40%. És a dir, $4.000 \times 40\% = 1.600$ euros.

Per tant, el rendiment net reduït del capital immobiliari de la Lidia és de $26.100 - 11.680 - 1.600 = 12.820$ euros.

2. En concepte de rendiments íntegres del treball, hem de computar, en primer lloc, els 18.000 euros de sou, segons indica expressament l'article 17.1.a LIRPF.

En el mateix sentit, hem d'incloure també 2.000 euros en concepte d'indemnització per acomiadament (12.000 euros), tenint en compte que aquesta quantitat no gaudeix de l'exempció disposada en la lletra *e* de l'article 7 LIRPF, perquè excedeix de la indemnització prevista com a obligatòria en l'Estatut dels treballadors (10.000 euros). En aquest cas, aquest rendiment gaudeix d'una reducció del 40% en concepte de rendiment obtingut de manera notòriament irregular en el temps –article 11.1.f RIRPF– i, per tant, la quantia és la següent: $2.000 - (2.000 \times 40\%) = 1.200$ euros.

En tercer lloc, l'ordenament jurídic també qualifica com a rendiment del treball les prestacions percebudes pels beneficiaris de plans de pensions (número tercer de l'article 17.2.a LIRPF). Ara bé, en aquest últim cas, en Luis no ha de fer constar a la seva declaració el total del rendiment íntegre (15.000 euros), atès que aquest tipus de rendiment gaudeix de la reducció estipulada en l'article 18.3 LIRPF. Concretament, la reducció aplicable al supòsit és la prevista a la lletra *b* de l'apartat 2 d'aquest precepte, d'acord amb el qual les prestacions percebudes pels beneficiaris de plans de pensions, entre d'altres, han de constar amb una reducció del 40%, sempre que es rebin en forma de capital (és a dir, que es percebin en forma de pagament únic i no en forma de renda periòdica, tal com obliga l'article 11.5 RIRPF) i sempre que hagin transcorregut més de 2 anys des de la primera aportació. Si pressuposem que es compleixen aquests requisits, el rendiment íntegre és en aquest cas: $15.000 - (15.000 \times 40\%) = 9.000$ euros.

El quart rendiment íntegre del treball d'en Luis correspon a l'ús d'un habitatge de l'empresa, sense valor cadastral conegut, que va ser adquirida per l'empresa per 180.000 euros. El tercer paràgraf de la lletra *a* de l'article 43.1.1r. LIRPF ordena en aquest supòsit que l'ús de l'habitatge es valori aplicant un percentatge del 5% sobre el 50% del valor que tingui l'immoble als efectes de l'impost sobre el patrimoni. Dels tres valors indicats en l'article 10.1 LIP, només consta en l'enunciat el preu, la contraprestació o el valor d'adquisició (180.000 euros). Per tant, el rendiment íntegre en aquest supòsit és el següent: $5\% \times (50\% \times 180.000) = 4.500$ euros. Ara bé, l'últim paràgraf de la lletra *a* de l'article 43.1.1r. LIRPF assenyala que la valoració de l'ús de l'habitatge resultant d'aplicar aquests percentatges no pot excedir del 10% de la resta de contraprestacions del treball.

Per aquest motiu hem de calcular l'última de les rendes del treball, la contribució de l'empresa a un pla de pensions per un import de 2.000 euros, que ha de figurar com a rendiment del treball en espècie pel seu import (lletra *e*) de l'article 43.1.1r. LIRPF), és a dir, per un valor de 2.000 euros. En aquest cas, aquest rendiment íntegre no gaudeix de cap reducció, pel que

disposa l'article 18.3 LIRPF, però en canvi la quantitat integrada com a rendiment sí que és deduïble posteriorment de la base imposable (article 51 LIRPF).

D'aquesta manera, la valoració de l'ús de l'habitatge no pot excedir de 3.020 euros, és a dir, el 10% de la suma de la resta de rendiments del treball, que és de 30.200 euros (18.000 pel sou + 1.200 per la indemnització per acomiadament + 9.000 per la prestació del pla de pensions + 2.000 per la contribució de l'empresa a un pla de pensions del treballador).

S'ha de tenir en compte, d'altra banda, que no computen com a rendiments íntegres del treball un conjunt de rendes no subjectes i exemptes. Com suposat de no subjecció hem d'esmentar el lliurament gratuït d'accions de l'empresa per un valor de 5.000 euros, pel fet que la lletra *a* de l'article 42.2 LIRPF no considera renda en espècie la percepció d'aquestes accions si el valor de les lliurades a cada treballador no és superior a 12.000 euros i si es compleixen a més els requisits de l'article 43 RIRPF.

Finalment, hi ha dues rendes d'en Luis que gaudeixen d'exempció. En concret, es consideren exemptes en la lletra *h* de l'article 7 LIRPF les prestacions familiars de la Seguretat Social per fill a càrrec per un valor de 1.000 euros.

Igualment, la indemnització per acomiadament de 12.000 euros està exempta parcialment de tributar, en la quantia de 10.000 euros, que segons s'indica en l'enunciat és la indemnització prevista com a obligatòria en l'Estatut dels treballadors (lletra *e* de l'article 7 LIRPF), i sempre que es compleixin els requisits de desvinculació entre treballador i empresa previstos en l'article 1 RIRPF.

En definitiva, els rendiments íntegres del treball són: $18.000 + 1.200 + 9.000 + 3.020 + 2.000 = 33.220$ euros.

Finalment, el càlcul del rendiment net del treball s'obté en el supòsit deduït del rendiment íntegre les quantitats següents: 1.000 euros en concepte de cotització a la Seguretat Social, segons el que disposa la lletra *a* de l'article 19.2 LIRPF; i dels 800 euros per despeses de defensa jurídica derivats d'un litigi contra l'empresa per l'acomiadament, només en són deduïbles 300, que és el límit permès en la lletra *e* del mateix precepte. En canvi, les retencions practicades a en Luis (3.500 euros) no actuen com a deducció del rendiment íntegre, sinó al final de la liquidació de l'impost, en concepte de deducció de la quota líquida. En conseqüència, el rendiment net del treball és el següent: $33.220 - 1.000 - 300 = 31.920$ euros.

Finalment, resulta aplicable la reducció per obtenció de rendiments nets del treball de 2.652 euros anuals, prevista en l'article 20.1.c LIRPF, ja que obté rendiments nets del treball superiors a 13.260 euros. Per tant, l'import dels rendiments que s'ha d'integrar a la base imposable general és de 29.268 euros ($31.920 - 2.652$).

3. El lloguer d'un immoble genera a la Maria un rendiment íntegre del capital immobiliari de 7.200 euros (article 22 LIRPF).

No obstant això, aquest rendiment gaudeix de reduccions importants: els interessos de capitals aliens invertits en l'adquisició del bé immoble i altres despeses de finançament (2.000 euros) i la quota de l'IBI (500 euros), segons el que disposa la lletra *a* de l'article 22.1 LIRPF i les lletres *a* i *b* de l'article 13.1 RIRPF.

Igualment, la Maria es pot deduir una quantitat més en concepte d'amortització de l'immoble, en els termes indicats en la lletra *b* de l'article 23.1 LIRPF i en l'article 14 RIRPF. En concret, la despesa per amortització ascendeix a 6.000 euros, que és el resultat d'aplicar el 3% sobre el valor d'adquisició (200.000 euros), atès que aquest últim és més gran que el valor cadastral (180.000 euros).

La suma total de deduccions és la següent: $2.000 + 500 + 6.000 = 8.500$ euros.

Si restem aquestes deduccions (8.500 euros) del rendiment íntegre (7.200 euros), el rendiment net del capital immobiliari és negatiu (-1.300 euros). Ara bé, el paràgraf final de l'article 13.a RIRPF disposa que l'import màxim deduïble per les despeses d'interessos dels capitals aliens invertits en la millora o l'adquisició i les despeses de reparació i conservació (l'excés és deduïble en els quatre anys següents) no pot excedir de la quantia dels rendiments íntegres. Per tant, el rendiment net del capital immobiliari és de 0 euros. En cas que aquest rendiment net hagués estat positiu, hauriem d'haver tingut en compte que aquest rendiment net hauria gaudit d'una reducció del 60% o del 100%, sempre que l'immoble s'hagués destinat a habitatge (article 23.2 LIRPF).

Com a segon rendiment del capital immobiliari, el traspàs o la cessió del contracte d'arrendament d'un local de negoci ha de computar per la quantia íntegra obtinguda (100.000 euros). No consten en l'enunciat despeses deduïbles, per la qual cosa el rendiment net és de 100.000 euros. Ara bé, aquest rendiment net gaudeix d'una reducció del 40%,

per aplicació de l'article 23.3 LIRPF, ja que el reglament de l'impost qualifica aquest rendiment com a obtingut de manera notòriament irregular en el temps (lletra *a* de l'article 15.1 RIRPF). En definitiva, el rendiment net del capital immobiliari és el següent: $100.000 - (40\% \times 100.000) = 60.000$ euros.

Per acabar el càlcul dels rendiments del capital de la Maria, hem de tenir en compte que aquest subjecte ha percebut tres rendiments del capital mobiliari.

La constitució d'un usdefruit sobre unes accions de Repsol per 14.000 euros, en primer lloc, es qualifica com a rendiment obtingut per la participació en els fons propis de qualsevol tipus d'entitat (article 25.1.c LIRPF). Com que no consta que en el supòsit hi hagi cap despesa deduïble de les que preveu l'article 26 LIRPF, el rendiment net és de 14.000 euros.

La lletra *b* de l'article 25.2 LIRPF qualifica com a rendiment del capital mobiliari la transmissió de valors (en el supòsit, unes lletres del tresor), i determina que el rendiment és la diferència entre el valor de transmissió (8.000 euros) i el seu valor d'adquisició (10.000 euros). Si no s'ha produït l'adquisició d'actius financers homogenis dins dels 2 mesos anteriors o posteriors de la transmissió, el rendiment negatiu (-2.000 euros) es pot integrar totalment a l'exercici.

L'últim rendiment del capital mobiliari està constituït pels rendiments procedents d'una assegurança de vida (article 25.3 LIRPF). En concret, la Maria ha rebut una renda temporal immediata per un import de 13.000 euros. Com que la durada d'aquesta renda és de 12 anys, s'ha de considerar rendiment del capital mobiliari el resultat d'aplicar sobre l'annualitat de 13.000 euros el percentatge del 20% (número 3 de la lletra *c* de l'article 25.3 LIRPF): $13.000 \times 20\% = 2.600$ euros.

En definitiva, els rendiments nets del capital són els següents:

- Lloguer d'un immoble: 0 euros.
- Traspàs o cessió del contracte d'arrendament d'un local de negoci: 60.000 euros.
- Constitució d'un usdefruit sobre unes accions de Repsol: 14.000 euros.
- Transmissió de valors: -2.000 euros.
- Rendiments procedents d'una assegurança de vida: 2.600 euros.

El total dels rendiments del capital immobiliari ($0 + 60.000 = 60.000$ euros) i el total dels rendiments del capital mobiliari és el següent: $14.000 - 2.000 + 2.600 = 14.600$ euros.

4. En el supòsit apareixen dos guanys o pèrdues patrimonials i una imputació de renda.

Abans d'entrar a analitzar aquestes rendes, hem de tenir en compte que el segon paràgraf de la lletra *a* de l'article 33.3 LIRPF determina que els béns mobles percebuts per la Juana com a conseqüència de la reducció de capital amb devolució d'aportacions feta per una societat anònima no constitueixen cap guany o pèrdua patrimonial. En concret, aquest precepte determina que el valor normal de mercat dels béns percebuts (24.000 euros) ha de minorar el valor d'adquisició de les aportacions (22.000 euros) fins a anul·lar-lo, de manera que l'excés que en resulta (2.000 €) s'ha d'integrar com a rendiment del capital mobiliari procedent de la participació en els fons propis de qualsevol tipus d'entitat, en la forma prevista per a la distribució de la prima d'emissió, tret que aquesta reducció de capital procedeixi de beneficis no distribuïts, ja que llavors la totalitat de les quantitats percebudes per aquest concepte tributen com a dividendes, primes d'assistència a juntes i participacions en els beneficis de qualsevol tipus d'entitat.

En relació amb els guanys i les pèrdues patrimonials (article 33 LIRPF), la transmissió d'accions constitueix una transmissió a títol oneros que genera aquest tipus de renda per la diferència entre els valors d'adquisició i transmissió d'aquestes accions (lletra *a* de l'article 34.1 i article 35 LIRPF). En el cas concret de la transmissió d'accions, les lletres *a* i *b* de l'article 37.1 LIRPF contenen les normes específiques de valoració, en funció de si les accions cotitzen o no en borsa. En el nostre supòsit, es produeix una pèrdua patrimonial de -4.000 euros ($8.000 - 12.000$).

El segon guany o pèrdua patrimonial es produeix en virtut de la permuta de terrenys. La lletra *h* de l'article 37.1 LIRPF disposa que, en aquests casos, la Juana ha de tenir en compte que ha obtingut un guany o pèrdua patrimonial per la diferència entre el valor d'adquisició del terreny que cedeix (100.000 euros) i el valor més gran dels dos següents: el valor de mercat del terreny lliurat (130.000 euros) o el valor de mercat del terreny que rep a canvi (125.000 euros). Per tant, la Juana obté un guany patrimonial de 30.000 euros ($130.000 - 100.000$).

Finalment, la propietat d'un apartament a la muntanya constitueix un supòsit d'imputació de renda immobiliària (article 85 LIRPF). Tenint en compte que el valor cadastral de l'immoble ha estat revisat (65.000 euros), correspon aplicar-li el percentatge d'1,1% (article 85.1 LIRPF): $65.000 \times 1,1\% = 715$ euros. D'altra banda, cap de les despeses no és deduïble: ni els interessos pagats (5.000 euros), ni la quota de l'IBI (550 euros), atès que no es pretén gravar cap renda real (únicament es grava una renda potencial que es calcula fictíciament amb regles objectives), ni en conseqüència n'estan previstes deduccions. Aquesta renda s'ha d'imputar a la base imposable general del període impositiu.

Exercicis d'autoavaluació

1. a
2. a
3. b
4. b
5. c

